

תפסיר רס"ג

פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְיֵא
מֵאֶרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
נָתַן לָךְ וְשָׂמַת בַּטְּנָא
וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר
יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁכֵן
שְׁמוֹ שֵׁם: וְתִסַּב. מְרִישׁ כָּל אָבִא
דְּאֶרְעָא. דְּתַעִיל מֵאֶרֶץ. דִּי אֱלֹהֵךְ.
יְהִיב לָךְ וְתִשׁוּב בְּסִלָּא. וְתִתְּךָ לְאֶתְרָא.
דִּיתְרַעֵי יי אֱלֹהֵךְ. לְאִשְׂרָאֵל שְׂכִינְתֵיהּ
תְּמִן: וּבֵאת אֶל-הַכְּהֵן

אלא ארץ. אלדי תדכילה מן
רצא צד. אלדי אללה רבך
מעטיד. וצירה פי בניגה.
ואמין בה אלי אלמוציע.
אלדי וכתארה אללה רבך.
ליחל נורה פיה: ג) וציר בה
אלי אלמאם. אלדי ילי פי
דאלך אלמאן. וקל לה. קד
שכרת אלום אללה רבך. אדי
דכילת אלי אלבלד. אלדי קסם
אללה לאבאנא אן יעטינאה:
ד) ויאכדי אלמאם תלך
אלבניגה מן ידך. ויצעהא. בין
די מדבח אללה רבך:

אֲשֶׁר יִהְיֶה בַיָּמִים הֵּהֶם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי
הַיּוֹם לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי-בָאתִי אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יְהוָה לְאֲבוֹתֵינוּ לָתֵת לָנוּ: וְתִיתִי לֹת כְּהֵנָּא.
דִּיהִי בְיוֹמֵי אֲנֹנִי. וְתִימַר לִיה. חֲוִיתִי יוֹמָא דִּין קָדָם יי אֱלֹהֵךְ. אָרִי
עֲלִית לְאֶרְעָא. דְּקִיִּים יי. לְאֲבֹהֵתְנָא לְמַתָּן לְנָא: ד וְלִקַּח הַכְּהֵן
הַטְּנָא מִיָּדְךָ וְהִנִּיחוֹ לְפָנָי מִזֶּבַח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
וְיִסַּב כְּהֵנָּא. סִלָּא מִן יָדְךָ. וְיַחֲתַנְיָה. קָדָם מְדַבְּחָא דִּי אֱלֹהֵךְ:

— רס"י —

הרי זו בכורים: ג אשר יהיה בימים ההם.
אין לך אלא כהן שבמקד, כמו שהוא:
ואמרת אליו. שאינך כפוי טובה: ה הגדת
היום. פעם אחת בשנה ולא שתי פעמים:
ד ולקח הכהן הטנא מידיך. להניף אותו.
כהן מניח ידו תחת יד הבועלים ומניף:

משבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ
ישראל, אף כאן שבח ארץ ישראל שהן
שבעה מינין: זית שמן. זית אגורי ששמנו
אגור בתוכו: ודבש. הוא דבש תמרים:
מראשית. אדם יורד לתוף שדהו ורואה
תאנה שבכרה כורך עליה גמי לסימן ואומר

תפסיר רס"ג

(ה) ת'ם אבתדי וקל. בין ידי
אללה רבד. אן לבן אלארמני
כאד אן יביד אבי. פנזל מצרא.
וספן ת'ם ברהט קליל. וצאר
ת'ם. אמה כפירה עצ'ימה
כת'ירה: (ו) פאסא בנא
אלמצריון ועד'בונא. וגעלו
עלינא כ'דמה צעבה:
(ז) פצרכנא. אלי' אללה
אלאה אביאינא. וסמע צותנא.
ונצ'ר לצ'עפנא. ושקאנא
וצ'ג'טנא: (ח) ואכ'רגנא אללה
מן מצר. ב'יד שדידה
וד'ראע ממדודה. ותכו'יף
עצ'ים. ואיאת ובר'אהיו:

וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לְפָנָי |
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבֹד
אָבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיִם וַיֵּגֶר שָׁם
בְּמַתִּי מֵעֵט וַיְהִי־שָׁם לְגוֹי
גָדוֹל עָצוּם וְרַב: וְתָתִיב וְתִימַר.
קִדְּם יְיָ אֱלֹהֶיךָ. לְבֶן אֲרָמָא בְּעָא לְאֲבָדָא
יְת אָבָא. וּנְחַת לְמִצְרַיִם. וְדַר תַּמָּן בְּעַם
זַעִיר. וְהוּא תַּמָּן. לְעַם רַב תַּקִּיף וְסָגִי:
וַיִּרְעוּ אֶתְנוּ הַמִּצְרַיִם
וַיַּעֲנוּנוּ וַיְהַתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבָדָה
קָשָׁה: וְאֲבָאִישׁוּ לְנָא. מִצְרָאִי וְעַנְיוּנָא.

וַיְהִיבוּ עָלֵנָא פּוֹלְחָנָא קִשְׂיָא: וְנִצְעַק אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי
אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קִלְנוּ וַיֵּרָא אֶת־עַנְיֵנוּ
וְאֶת־עַמְלָנוּ וְאֶת־לַחְצָנוּ: וְצִלִּינָא. קִדְּם יְיָ אֱלֹהָא
דְּאֲבָהָתְנָא. וְקִבִּיל יְיָ צְלוֹתְנָא. וּגְלִי קִדְמוּהִי עִמְלָנָא. וְלִיאוּתְנָא
וְדוּחְקָנָא: וַיִּוְצֵאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֹרַע
נְטוּיָה וּבִמְרָא גָדֹל וּבְאֲתוֹת וּבְמִפְתִּיּוֹת: וְאֲפִקְנָא יְיָ
מִמִּצְרַיִם. בְּיַד תַּקִּיפָא וּבְדֹרַע מְרָמָם. וּבְחֻזְוָנָא רַבָּא. וּבְאֲתִינָא וּבְמוֹפְתִינָא:

— רס"י —

חושב להם הקדוש ברוך הוא מחשבה
רעה כמעשה: וירד מצרימה. ועוד
אחרים באו עלינו לכלותנו, שאחרי זאת
ירד יעקב למצרים: במתי מעט. בשבעים
נפש:

כ'ועניתך. לשון הרמת קול: ארמי אבד
אבי. מזכיר חסדי המקום. ארמי אבד
אבי, לבן בקש לעקור את הכל, כשרדף
אחר יעקב. ובשביל שחשב לעשות, חשב
לו המקום כאלו עשה, שאמות העולם

תפסיר רס"ג

ט) פאגא בנא אלי הדיא אלמוציע. ואעטאנא הדיא אלבלד. בלד יפיץ אללבן ואלעסל: י) ואלאן הודיא קד גית באואיל תמר אלארץ. אלדי רזקתניהא יא רב. תים ציעה בין ידי אללה רבד. ואסגד בין ידי אללה רבד: יא) ואפרח בכל אלכיר. אלדי רזקד אללה רבד אנת ואלד. ואלוי. ואלגריב אלדי פי מחאלד: יב) ואדיא פרגית מן

וַיִּבְאֲנוּ אֶל-הַמָּקוֹם הַזֶּה
וַיִּתְּנוּ-לָנוּ אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת
אָרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וּדְבָשׁ:
וַאִיתִינָא לְאַתְרָא הַדִּין. וַיְהִי לָנוּ ית
אַרְעָא הָדָא. אָרַע. עֶבְדָא חֶלֶב וּדְבָשׁ:
וְעַתָּה הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת
רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה
אֲשֶׁר-נָתַתָּה לִּי יְהוָה
וְהִנַּחְתּוּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

וְהִשְׁתַּחֲוִית לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: וּכְעַן. הָא אִיתִיתִי ית
רִישׁ אָבָא דְאַרְעָא. דִּיהֵבַת לִי יי. וְתַחֲתִינִיה. קָדָם יי אֶלְהָךְ. וְתַסְגֹּד.
קָדָם יי אֶלְהָךְ: וְשִׂמַּחְתָּ בְּכָל-הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן-
לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתְךָ אֶתְּהָ וְהַלְוִי וְהַגֵּר
אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ: וְתַחֲדֵי בְּכָל טַבְתָּא. דִּיהֵב לְךָ. יי אֶלְהָךְ
וּלְאַנְשׁ בֵּיתְךָ. אֶת וְלִיּוֹאֵה. וְגִיּוֹרָא דְבִינְךָ: ס
כִּי תִכְלֶה לֶעֱשׂר אֶת-כָּל-מַעֲשֵׂר תְּבוּאָתְךָ

ספרי בספר דברים (שעני)

— כס"י —

אתה והלוי. אף הלוי חייב בבכורים אם
נטעו בתוף עריהם: והגר אשר בקרבך.
מביא ואינו קורא, שאינו יכול לומר
לאבותינו: יכפי תכלה לעשר את כל
מעשר תבואתך בשנה השלישית.
בשתגמור להפריש מעשרות שלשנה
השלישית, קבע זמן הבעור והיודוי
בערב הפסח שלשנה הרביעית, שנאמר

ט אל המקום הזה. זה בית המקדש: ויתן
לנו את הארץ. כמשמעו: והנחתו. מגיד
שנוטלו אחר הנחת הפהן ואוחזו בידו
כשהוא קורא, וחוזר ומניף: יא ושמחת בכל
הטוב. מכאן אמרו אין קורין מקרא בכורים
אלא בזמן שמחה, מעצרת ועד החג,
שאדם מלקט תבואתו ופירותיו ויינו ושמנו,
אבל מהחג ואלף, מביא ואינו קורא:

שמו המור (י) והנחתו. המנהג לוקח הה"א.

תפסיר רס"ג

תעשיר גמיע עשור ג'לתך.
 וד'אלך פי אלסנה אלתיאלתי
 סנה' כמאל אלעשור. ודפעת
 ד'אלך לאללוי. ואלג'ריב
 ואליתים ואלארמלה. פאכלו
 מנה פי מתאלך ושבעו: יג) פקל
 בין ידי אללה רבך. קד אנפית
 אל'אקדאס מן ביתי. וקד

**בשנה השלישת שנת
 המעשר ונתתה ללוי לגר
 ליתום ולאמנה ואכלו
 בשעריך ושבעו: ארי תשיצי.
 לעשרא. ית כל מעשר עללתך. בשתא
 תליתיתא שנת מעשרא. ותתין לליואה.
 לגיורא ליתמא ולארמלתא. ויכלון**

**בקרוד וישבעו: דג ואמרת לפני יהוה אלהיך
 בערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללוי ולגר
 ליתום ולאמנה ככל מצותך אשר צויתני**

— רס"י —

מעשרות אלא אחד, ואיזה, זה מעשר ראשון.
 ותחת מעשר שני תן מעשר עני שנאמר כאן
 ונתת ללוי. את אשר לו, הרי מעשר
 ראשון. לגר ליתום ולאמנה. זה מעשר
 עני: ואכלו בשעריך ושבעו. תן להם כדי
 שבען מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן
 פחות מחצי קב חטים וכי: יג ואמרת לפני
 ה' אלהיך. התודה שנתת מעשרותיך:
בערתי הקדש מן הבית. זה מעשר שני
 ונטע רבעי, ולמדך שאם שיהה מעשרותיו
 שלשתי שנים ולא העלם לירושלים, שצריך
 להעלותם עכשיו: וגם נתתיו ללוי. זה
 מעשר ראשון. וגם, לרבות תרומה ובכורים:
ולגר ליתום ולאמנה. זה מעשר עני:
ככל מצותך. נתתם כסדרן ולא הקדמתי
 תרומה לבכורים, ולא מעשר לתרומה ולא
 שני לראשון, שהתרומה קרויה ראשית,
 שהיא ראשונה משנעשה דגן, וכתוב מלאכתך
 ודמעך לא תאחר (שמו"ב, כח). לא תשנה

(דברים יד, כח) מקצה שלש שנים תוציא וגוי.
 נאמר כאן מקץ, ונאמר להלן (ס"ג, נ"א) ו
 מקץ שבע שנים, לענן הקהל מה להלן
 רגל אף כאן רגל, אי מה להלן חג הסוכות
 אף כאן חג הסוכות, תלמוד לומר כי
 תכלה לעשר, מעשרות שלשנה השלישית
 רגל שהמעשרות כלין בו, וזהו פסח,
 שהרבה אילנות יש שנלקטין אחר הסוכות,
 נמצאו מעשרות שלשלישית כלין
 בפסח שלרביעית, וכל מי ששיקה
 מעשרותיו הצריכו הכתוב לבערו מן הבית:
שנת המעשר. שנה שאין נוהג בה אלא
 מעשר אחד משני מעשרות שנהגו בשתי
 שנים שלפניה, ששנה ראשונה שלשמה
 נוהג בה מעשר ראשון, כמו שנאמר
 (זמזכ"י, כו) כי תקחו מאת בני ישראל את
 המעשר, ומעשר שני, שנאמר (דברים יד, כג)
 ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירשך
 ויצהרך, הרי שני מעשרות, ובא ולמדך כאן
 בשנה השלישית שאין נוהג מאותן שני

תפסיר רס"ג

לֹא-עֲבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא

שָׁכַחְתִּי: וְתִימַר. קָדֵם יי אֱלֹהֶךָ

פְּלִיתִי קוֹדֵשׁ מֵעֲשָׂרָא מִן בֵּיתֶא. וְאִף
יְהִיבְתִּיהָ לְלִיּוֹאֵה וּלְגִיּוֹרָא לִיתְמָא
וּלְאַרְמְלָתָא. כְּכֹל תַּפְקִידְתֶּךָ דְּפַקִּידְתַּנִּי.
לֹא עֲבַרְתִּי מִפְּקוּדֶךָ וְלֹא אֶתְנַשִּׁיתִי:

לֹא-אֲכַלְתִּי בָאֲנִי מִמְּנוּ

וְלֹא-בִעַרְתִּי מִמְּנוּ בְּטָמֵא

וְלֹא-נָתַתִּי מִמְּנוּ לְמַת

שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי

עֲשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתַנִּי: לֹא אֲכַלִּית בְּאֲבֵלֵי מִנְיָה. וְלֹא

חִלַּפִּית מִנְיָה בְּמִסָּאב. וְלֹא יְהִיבִית מִנְיָה לְמִית. קְבִילִית. לְמִימְרָא דִּי

אֱלֹהֵי. עֲבַדִּית. כְּכֹל דְּפַקִּידְתַּנִּי: טו הַשְּׂקִיפָה מִמַּעוֹן קֹדֶשְׁךָ

מִן-הַשָּׁמַיִם וּבֵרַךְ אֶת-עַמְּךָ אֶת-יִשְׂרָאֵל וְאֵת

הָאָדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ

— כס"י —

לא תוכל לאכול דרך אכילת שְׁעָרֶיךָ הָאֲמוּר
בְּמִקוֹם אַחֵר: וְלֹא נָתַתִּי מִמְּנוּ לְמַת.
לְעֲשׂוֹת לוֹ אָרוֹן וְתַכְרִיכֵי: שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל
ה' אֱלֹהֵי. הִבִּיאֹתִיו לְבֵית הַבְּחִירָה: עֲשִׂיתִי
כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתַנִּי. שָׁמַחְתִּי וְשָׁמַחְתִּי בּוֹ:
טו הַשְּׂקִיפָה מִמַּעוֹן קֹדֶשְׁךָ. עֲשִׂינוּ מַה
שֶׁנִּזְרַת עֲלֵינוּ, עֲשֵׂה אֶתְּךָ מַה שֶׁעָלֶיךָ
לְעֲשׂוֹת, שְׁאֲמַרְתָּ (ויקרא כו, ג) אִם בְּחַקְתִּי
תִּלְכּוּ וְנָתַתִּי גְשָׁמִיכֶם בְּעֵתָם: אֲשֶׁר נָתַתָּה
לָנוּ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתֵּינוּ. לְתַת לָנוּ

אֶת הַסֹּדֶר: לֹא עֲבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ. לֹא
הִפְרַשְׁתִּי מִמֵּיִן עַל שְׂאֵינִי מִינִי וּמִן הַחֹדֶשׁ עַל
הַיָּשׁוּן: וְלֹא שָׁכַחְתִּי. מִלְּבָרַךְ עַל הַפְּרִשְׁת
מֵעֲשָׂרוֹת: יד לֹא אֲכַלְתִּי בָאֲנִי מִמְּנוּ. מִכָּאֵן
שְׂאֵסוּר לְאוּגוֹן: וְלֹא בִעַרְתִּי מִמְּנוּ בְּטָמֵא.
בֵּין שְׂאֵנֵי טָמֵא וְהוּא טְהוֹר, בֵּין שְׂאֵנֵי טְהוֹר
וְהוּא טָמֵא. וְהִיכֵן הַזְּהָר עַל כֶּף (לעיל יב, יז) לֹא
תוּכַל לְאָכַל בְּשַׁעְרֶיךָ. זוֹ אֲכִילַת טָמֵאָה, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר בְּפִסְוֵלֵי הַמְּקֻדָּשִׁים (לעיל טו, כב)
בְּשַׁעְרֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר וְגוֹ, אֲבָל זֶה,

לְאֲבֹתֵינוּ אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב

וּדְבָשׁ: אִסְתְּכִי מִמְדוֹר קוֹדֶשֶׁךָ מִן שְׁמַיָא. וּבְרִיךְ יְת' עַמְךָ יִת' יִשְׂרָאֵל. וְיִת' אֶרֶץ. דִּיהֶבֶת לְנָא. כְּמָא דְקִימְתָא

לְאֲבֹהֵתְנָא. אֶרֶץ. עֲבָדָא חֶלֶב וּדְבָשׁ: ס

❀ טַבְרִינְטִיר בִּסְפָרִי ❀ (שלישי) טז הַיּוֹם

הַיּוֹם יְהוָה יֵהוּה אֱלֹהֶיךָ מִצִּוְךָ לַעֲשׂוֹת אֶת-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה

וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים וְשִׁמְרָתָם

תפסיר רס"ג
כְּמָא קִסְמַת לְאֲבֹאִינָא. אֵן תִּפְוֹן אֶרְצִיא תִּפְיִן' לְבָנָא וְעֶסְלָא: (טז) וְאֶעֱלֵם בְּאֵן אֱלֹלָה רַבְּד. וְאֶמְרֵךְ הֵדִיא אֱלִיוֹם. בְּאֵן תִּצְנַע הֵדִיא אֱלֵדְסוֹם וְאֶלְאֲחַכָּאם. פֶּאֲחַפְצִיָּהּ וְאֶעֱמַל בְּהָא. בְּכָל קֶלְבְּךָ וְנִפְסָד: (יז) וְאֵנַת כְּמָא וּפְרַת אֱלֹלָה רַבְּד. אֵן יִכּוֹן לְךָ אֶלְאֵהָא וְאֵן תִּסִּיר פִּי טְרַקָּה. וְתַחֲפִין' רְסוּמָה וְיִצְאִיָּהּ. וְאֶחַכְאָנָה וְתִקְבַּל אֶמְרָה: (יח) פְּכַדְיָךְ וּמְרֵךְ

וְעֲשִׂיתָ אוֹתָם בְּכָל-לְבָבְךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ: יוֹמָא דִּין. ׀ אֱלֹהֶךָ. מִפְקֹדֵךְ לְמַעַבְד. יִת' קִימְיָא הָאֱלִין וְיִת' דִּינִיָּא. וְתַטֵּר וְתַעֲבִיד

יְתַהוֹן. בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ: ׀ אֶת-יְהוָה הָאֱמַרְתָּ הַיּוֹם לְהִיּוֹת לְךָ לְאֱלֹהִים וּלְלַבֵּת בְּדַרְכָיו וּלְשֹׁמְר

חֻקָיו וּמִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וּלְשִׁמְעַ בְּקִלּוֹ: יִת' ׀ חֲטַבַת יוֹמָא דִּין. לְמַהוּי לְךָ לְאֱלֹהֵךָ וּלְמַהֵךְ בְּאוֹרְחֵךָ וְתִקְנֵן קְדוּמָהּ. וּלְמַטֵּר קִימָהּ וּפְקוּדוּהָ. וְדִינוּהָ וּלְקַבְּלָא לְמִימְרֵיהּ:

וַיְהִי הַיּוֹם הָאֵמִירְךָ הַיּוֹם לְהִיּוֹת לּוֹ לְעַם סִגְלָה

— רס"י —

מוֹכִיחַ בְּמִקְרָא. וְלִי נִרְאָה שְׁהוּא לְשׁוֹן הַפְּרָשָׁה וְהַבְּדִלָּה. הַבְּדִלְתִּי לְךָ מֵאֱלֹהֵי הַנֹּכַח לְהִיּוֹת לְךָ לְאֱלֹהִים, וְהוּא הַפְּרִישָׁךְ אֱלִיו מְעַמִּי הָאֶרֶץ לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סִגְלָה. וּמִצְוֹתֵי לְהֵם עַד, וְהוּא לְשׁוֹן תִּפְאָרְתָּ, כְּמוֹ (סְכֵלִים י"ז) יִתְאַמְרוּ כָּל פּוֹעֲלֵי אֲוִן:

וְקִימְתָּ אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וּדְבָשׁ: טז הַיּוֹם הַיּוֹם ה' אֱלֹהֶיךָ מִצִּוְךָ. בְּכָל יוֹם יִהְיוּ בְּעִינְיֵךְ חֲדָשִׁים, כְּאֵלוֹ בּוֹ בְיוֹם נִצְטוּיֵת עֲלֵיהֶם: וְשִׁמְרָתָּ וְעֲשִׂיתָ אוֹתָם. בַּת קוֹל מְבַרְכָתוֹ הַבָּאת בְּכוֹרִים הַיּוֹם, תִּשְׁנָה לְשָׁנָה הַבָּאָה: יז הָאֱמִירְךָ (פְּסוּק יח) אֵין לְהֵם עַד

תפסיר רס"ג

אללה. לתכון לה אמה כאצה. כמא ועדך. ותחפיץ גמיע וצאיאה: יט) ואן יגעלך עאליא. עלי סאיר אלאמם אלדי כלקהם. מדחא ואסמא ופכרא. ואן תכון שעב מקודס. ללה רבך כמא ועדך: כז א) תם אמר מוסי ושיוך אל אסראיל. אלקום קאילין. אחפצו גמיע אלוצייה. אלדי אמרם בהא אליום: ב) פכון פי יום תעברון אלארדן. אלי אלבלה. אלדי אללה רבך

כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר-לְךָ וְלִשְׁמֹר
כָּל-מִצְוֹתַי: וַיִּי חֲטָבְךָ יוֹמָא
דִּין. למהוי ליה לעם חביב. כמא
דמליל לך. ולמטר כל פקודוהי:
וְלִתְתֶךָ עֲלִיוֹן עַל כָּל-
הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָשָׂה לְתַהֲלָה
וְלִשְׁם וְלִתְפָּאֶרֶת וְלִהְיֶתְךָ
עִם-קֹדֶשׁ לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר: וּלְמַתְנַךְ עֲלֵאֵי.
על כל עממיא דעבד. לתושבחה

ולשום ולרבו. ולמהוך עם קדיש. קדם יי אלהך כמא דמליל: פ

אָתְּ-הָעַם לֵאמֹר שְׁמֹר אֶת-כָּל-הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר
אָנֹכִי מְצִוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם: וַיִּצֹ מֹשֶׁה וּזְקֵנֵי יִשְׂרָאֵל

אָתְּ דְבִיעֵי תִכּוֹן בְּסִפְרֵי (רביעי) כֹּז

אֶתְּ-הָעַם לֵאמֹר שְׁמֹר אֶת-כָּל-הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר

אָנֹכִי מְצִוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם: וּפְקִיד מֹשֶׁה וְסָבִי יִשְׂרָאֵל. ית

עמא למימר. טרו ית כל תפקידתא. דאנא. מפקיד יתכון יומא דין:

וְהָיָה בַיּוֹם אֲשֶׁר תִּעְבְּרוּ אֶת-הַיַּרְדֵּן אֶל-

הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ וְהִקְמַתְ לְךָ

— רס"י —

בירדן ואחר כף תוציא משם אחרות ותבנה
מקון מנובח בהר עיבל. נמצאת אתה אומה
שלשה מיני אבנים היו שנים עשר בירדן.
וכנגדן בגלגל. וכנגדן בהר עיבל. פדאיתא
במסכת סוטה (ל"ט):

יח כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לְךָ. (שמוס יט, ט) והייתם לי
סגלה: יט ולהיתך עם קדש וגוי כַּאֲשֶׁר
דִּבֶּר. (ויקרא כ, כו) והייתם לי קדושים:
כֹּז 6 שְׁמֹר אֶת כָּל הַמִּצְוֹת. לשון הנה
גרדני"ט זלט"ז (זעאזכטענד): ז והקמת לך.

תפסיר רס"ג

מעטיד. אנצב לך חגארה
 עצימה. וביצי'הא באספיד'אג:
 ג) ואכתב עליהא. גמיע עיון
 תדי'ה אלתורייה בעד עבורד.
 לפי תפתח אלבלד. אלד'י אללה
 רבד מעטיד. בלד יפי'י לבנא
 ועסלא. כמא ועדד אללה
 אלאה אבאנד: ד) פמן אוול
 מא תעברון אלארדן. תנצבו
 תדי'ה אלחגארה. אלד'י
 אמרתכם בהא אליום פי גבל
 עיבל. וביצי'הא באספיד'אג:
 ה) ואבן ת'ם מד'בחה ללה
 רבד. מד'בח מן חגארה.
 לא תחדד עליהא חדידא:

אַבְנִים גְּדֹלוֹת וְשֹׁדֶת אַתֶּם

בְּשִׂיד: וַיְהִי בַיּוֹמָא דְתַעֲבֵרוֹן יַת

יִרְדְּנָא. לְאַרְעָא. דִּי אֵלֶהָךְ יְהִיב לְךָ.

וּתְקִים לְךָ אבְנִין רַבְרַבִּין וּתְסוּד יִתְהוֹן

בְּסִידָא: **וְכַתַּבְתָּ עֲלֵיהֶן**

אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה

הַזֹּאת בְּעֵבֶרְךָ לְמַעַן אֲשֶׁר

תָּבֹא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה

אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ אֶרֶץ זֶבֶת

חֶלֶב וּדְבַשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר

יְהוָה אֱלֹהֵי-אַבְתֶּיךָ לְךָ:

וּתְכַתּוֹב עֲלֵיהֶן. יַת כָּל פְּתֻגְמֵי. אוֹרִיתָא הָדָא בְּמַעֲבָרְךָ. בְּדִיל דְתִיעוֹל

לְאַרְעָא. דִּי אֵלֶהָךְ יְהִיב לְךָ. אֶרֶע עֵבְדָא חֶלֶב וּדְבַשׁ. כְּמָא דְמַלְלִיל. יי

אֵלֶהָא דְאַבְהָתְךָ לְךָ: ד) וְהָיָה בְּעֵבֶרְכֶם אֶת-הִירְדֵן

תְּקִימוּ אֶת-הָאבְנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מַצִּיָּה

אֶתְכֶם הַיּוֹם בְּהַר עֵיבֶל וְשֹׁדֶת אוֹתֶם בְּשִׂיד:

וַיְהִי בְּמַעֲבֵרְכוֹן יַת יִרְדְּנָא. תְּקִימוֹן יַת אבְנֵי־הָאֵלִין. דְאַנָּא מְפָקִיד

יַתְכוֹן. יוֹמָא דִּין בְּטוֹרָא דְעֵיבֶל. וּתְסוּד יִתְהוֹן בְּסִידָא:

ה) וּבְנִיתָ שֵׁם מְזִבַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מְזִבַּח

אַבְנִים לֹא-תִנִּיף עֲלֵיהֶם בְּרֹזֶל: וְתַבְנִי תִמְן מַדְבַּחָא.

קָדָם יי אֵלֶהָךְ. מַדְבַּח אבְנִין. לֹא תִרִים עֲלֵיהֶן בְּרֹזֶלָא:

שמון ד'מור (א) אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ א. האלף של אֲשֶׁר, געי בכל התיגאן.

תפסיר רס"ג

(ו) ולתפון מע ד'אלך הגארה צחיחה. וקרב עליה צואעדא ללה רבד: ז) ואד'בח ד'באיה סלאמה ופלהא הנאך. ואפרח בין ידי אללה רבד: ח) וקד כתבת עלי אלחגארה. גמיע עיון הד'ה אלתוריה שרחה ג'ידא: ט) ת'ם כלם מוסי ואלאימה ואלליואנין. אל אסראיל. קאילין ארפן ואסמע יא אל אסראיל פאנד יומך הד'א קד' צרת שעבא. ללה רבד: י) פאקבל קולה. ואעמל וצאיאה ורסומה. אלד'י אמרך

וְאֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה
אֶת־מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
וְהָעֲלִיתָ עָלָיו עֹלֹת לַיהוָה
אֱלֹהֶיךָ: אֲבָנִין שְׁלֵמוֹן תִּבְנֶה יֵת
מִדְּבָחָא דִּי אֱלֹהֶךָ. וְתִסֵּק עָלוּהִי עֲלוֹן:
קָדָם יי אֱלֹהֶךָ: וְזִבְחַת שְׁלָמִים
וְאֹכֵלֹת שֵׁם וְשִׁמְחַת לִפְנֵי
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: וְתַבּוֹס נִכְסַת קוֹדֶשֶׁן
וְתִיכּוֹל תִּמְוֶן. וְתַחֲדֵי קָדָם יי אֱלֹהֶךָ:
וְכָתַבְתָּ עַל־הָאֲבָנִים אֶת־

כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּאֵר הַיֵּטֵב: וְתִכְתּוֹב עַל

אֲבָנִיָּא. יֵת כָּל פְּתָגְמֵי אֲוֵרִיתָא הָדָא פְּרִישׁ יָאוֹת: ס

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֶל־כָּל־
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הִסְכַּת וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה
נְהִיית לְעַם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ: וּמִלִּיל מֹשֶׁה וְכַהֲנֵיָא לְיוֹאֵי.
עַם כָּל יִשְׂרָאֵל לְמִימַר. אֲצִית וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל. יוֹמָא הַדִּין הוּיֵתָא לְעַם.
קָדָם יי אֱלֹהֶךָ: וּשְׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְעָשִׂיתָ
אֶת־כֹּ' מִצְוֹתָיו וְאֶת־חֻקָּיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי

— רס"י —

ס בְּאֵר הַיֵּטֵב. בְּשַׁבְעִים לְשׁוֹן: ט הִסְכַּת. כְּתָרְגוּמוֹ: הַיּוֹם הַזֶּה נְהִייתָ לְעַם. בְּכָל יוֹם יְהוּי
בְּעֵינֶיךָ כְּאֵלֹהֵי הַיּוֹם בְּאֵת עֲמוֹ בְּבְרִית:

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: ט הִסְכַּת וּשְׁמַע. אֵינן כַּאֲן פְּסִיק בְּכָל הַתִּיגָאן:

תפסיר רס"ג

בהא אליו: יא) ת'ם אמר מוסי' קומה. פי דאלך אליום קאילא: יב) הולאי יקומון ליבארפו אלאמה ענד גבל גרזים. בעד עבורכם אלארדן. אל שמעון ולוי ויהודה. ויששכר ויוסף ובנימין: יג) והולאי יקומון עלי' אללענה עלי' גבל עיבל. אל ראובן וגד ואשר. וזבולון דן ונפתלי: יד) פיבתדו אלליואנין. ויקולון

מצוץ היום: ותקביל. למימרא די אלהך. ותעביד ית פקודהי וית קימוהי.

דאנא מפקיד לך יומא דין: ס (חמישי)

ויצו משה את העם ביום ההוא לאמר: ופקיד משה ית עמא. ביומא ההוא למימר: ואלה יעמדו לברך את העם על-הר גרזים בעברכם את-

הירדן שמעון ולוי ויהודה ויששכר ויוסף ובנימין: אלין. יקומון. לברכא ית עמא על טורא דגרזין. במעברכון ית ירדנא. שמעון ולוי ויהודה. ויששכר ויוסף ובנימין: ואלה יעמדו על-הקללה בהר עיבל ראובן גד ואשר וזבולון דן ונפתלי: ואלין. יקומון על לוטיא בטורא דעיבל. ראובן גד ואשר. וזבולון דן ונפתלי: וענו הלואים ואמרו אל-כל-איש ישראל קול רם:

— רס"י —

אשר לא יעשה פסל ומסכה וגוי ואלו ואלו עונין אמון. חזרו והפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה ואומרים. (פסוק טו) ארור האיש אשר יעשה פסל וגוי, וכן כלם עד (פסוק כז) ארור אשר לא יקים:

י לברך את העם. בדאיתא במסכת סוטה (לג, 6) ששה שבטים עלו לראש הר גרזים, וששה לראש הר עיבל, והפהנים והלואים והארון למטה באמצע. הפכו לואים פניהם כלפי הר גרזים ופתחו בברכה, ברוך האיש

זולק הרקדוק: ויששכר ויוסף ובנימין. תיבת ויששכר בטפחא לא במארכה בכל ספרי תימן ובדפוסים:

שמון המור (ה) קול רם. המנהג להפריד ביניהם.

תפסיר רס"ג

לְגַמִּיעַ אֶל אֶסְרָאֵל בְּצוֹת עֲאֵל:
 טו) מַלְעוֹן רָגֵל. יִצְנַע פְּסֵלָא אוֹ
 מַסְבּוּכָא מִמָּא יִכְרְהֵהּ אֱלֹהֵהּ.
 אוּ יִתְכַדֵּיה מִן צַנְעָה' צַאנַע
 וַיִּצְיִירָהּ פִּי סִתְרָהּ. פִּיגִיבָהֶם גְּמִיעַ
 אֱלֹקוֹם. וַיִּקְוִלוֹן אַמִּין:
 טז) וּמַלְעוֹן מְסִתְכֵיף בְּאֵבִיהּ
 וְאִמּוֹהּ. וַיִּקְוִל גְּמִיעַ אֱלֹקוֹם אַמִּין:
 יז) וּמַלְעוֹן מִן יִזְיִיג' תַּכִּים
 צִאחֻבָּהּ. וַיִּקְוִל גְּמִיעַ אֱלֹקוֹם
 אַמִּין: יח) וּמַלְעוֹן מִצֵּל גֵּאֵהֶל
 פִּי אֱלֹהֵיךָ. וַיִּקְוִל גְּמִיעַ אֱלֹקוֹם
 אַמִּין: יט) וּמַלְעוֹן מִן יִמְיִיל. חֶכֶם
 גְּרִיב אוֹ יִתִּים אוֹ אֲרַמְלָהּ.
 וַיִּקְוִל גְּמִיעַ אֱלֹקוֹם אַמִּין:
 כ) וּמַלְעוֹן מִן יִצְאָגַע זִוְגָה'

וַיִּתִּיבוּן לִיּוֹאֵי. וַיִּימְרוּן. לְכֹל אֲנָשׁ יִשְׂרָאֵל
 קַל רֶם: **ס טו** אַרְוֹר הָאִישׁ
 אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פָּסֵל וּמִסְכָּה
 תּוֹעֵבֶת יִהְיֶה מַעֲשֵׂה יָדָיו
 חֲרָשׁ וְשֵׁם בַּסֵּתֶר וְעָנּוּ
 כָּל-הָעַם וְאָמְרוּ אָמֵן: לִיט
 גּוֹבְרָא. דִּיעֵבִיד צִילָם וּמִתְכָּא מְרַחֵק קָדָם
 יי. עוֹבְדֵי יָדָיו אוּפְמָנָא וְיִשׁוּי בַּסֵּתֶרָא.
 וַיִּתִּיבוּן כָּל עַמָּא. וַיִּימְרוּן אָמֵן: **ס**
טז אַרְוֹר מִקְלָה אָבִיו וְאִמּוֹ
 וְאָמַר כָּל-הָעַם אָמֵן: לִיט.
 דִּיקְלֵי אָבִוּהֵי וְאִמִּיָּהּ. וַיִּימַר כָּל עַמָּא
 אָמֵן: **ס טז** אַרְוֹר מְסִיג גְּבוּל רְעֵהוּ וְאָמַר כָּל-הָעַם
 אָמֵן: לִיט. דִּישַׁנֵּי תַחֲוּמָא דְחֻבְרִיָּהּ. וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן: **ס**
טז אַרְוֹר מִשְׁגָּה עוֹר בְּדַרְדְּךָ וְאָמַר כָּל-הָעַם
 אָמֵן: לִיט. דִּישַׁעֵי עוֹרָא בְּאוֹרְחָא. וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן: **ס**
טז אַרְוֹר מִטָּה מְשַׁפֵּט גֵּר-יְתוֹם וְאֱלִמְנָה וְאָמַר
 כָּל-הָעַם אָמֵן: לִיט. דִּישַׁלֵּי. דִּין גֵּיזֹר יִיתֵם וְאֲרַמְלָא. וַיִּימַר כָּל
 עַמָּא אָמֵן: **ב** אַרְוֹר שֹׁכֵב עִם אִשְׁתֵּי אָבִיו כִּי גִלָּה

— רס"י —

טו) מַקְלָה אָבִיו. מְזַלְזֵל, לְשׁוֹן (לְטִיל כ"ה) וְנִקְלָה אַחֲרָיִךְ: יי) מְסִיג גְּבוּל. מִחֲזִירוֹ לְאַחֲרָיו וְגוֹנֵב
 אֶת הַקְּרָקַע, לְשׁוֹן (ישעי' נט) וְהִסֵּג אַחֲרָיִךְ: יז) מִשְׁגָּה עוֹר. הַסּוּמָא בְּדַבֵּר וּמִשִּׂיאֵי עֵצָה רְעָה:

תפסיר רס"ג

אָבִיּהָ. לְמֵא כָּשֶׁף כִּנְף אָבִיּהָ.
וַיִּקּוּל גְּמִיעַ אֱלֹקִים אָמִין:
כֵּא (כֵּא) וּמִלְעוֹן מִן יִצְאֶגַע שִׁיֵּא
מִן אֱלֹהֵי־אִים. וַיִּקּוּל גְּמִיעַ
אֱלֹקִים אָמִין: כֵּב) וּמִלְעוֹן מִן
יִצְאֶגַע אֲכִי־תָהּ. אֲבִנְהָ אָבִיּהָ
אוּ אֲבִנְהָ אָמִיּהָ. וַיִּקּוּל גְּמִיעַ
אֱלֹקִים אָמִין: כֵּג) וּמִלְעוֹן מִן
יִצְאֶגַע חֲמֵאתָהּ. וַיִּקּוּל גְּמִיעַ
אֱלֹקִים אָמִין: כֵּד) וּמִלְעוֹן מִן
יִסְעִי בְּצִאחֲבָה סְרָא. וַיִּקּוּל
גְּמִיעַ אֱלֹקִים אָמִין: כֵּה) וּמִלְעוֹן
מִן יֵאֲכִיד רְשׁוּהָ. לְיִקְתֵּל נֶפְסָא
זְכִיֵּיא. וַיִּקּוּל גְּמִיעַ אֱלֹקִים אָמִין:

**כִּנְף אָבִיו וְאָמַר כָּל־הָעַם
אָמֵן:** לִיט. דִּישְׁכּוּב עִם אֶת־תְּ אָבִיּהָ.
אָרִי גְלִי כִנְפָא דְאָבִיּהָ. וַיִּמַר כָּל עָמָא
אָמֵן: **ס כֵּא אָרוּר שֹׁכֵב עִם
כָּל־בְּהֵמָה וְאָמַר כָּל־הָעַם
אָמֵן:** לִיט. דִּישְׁכּוּב עִם כָּל בְּעִירָא.
וַיִּמַר כָּל עָמָא אָמֵן: **ס כֵּב אָרוּר
שֹׁכֵב עִם־אָחִיתּוֹ בֵּת־אָבִיו
אוּ בֵּת־אָמוֹ וְאָמַר כָּל־הָעַם
אָמֵן:** לִיט. דִּישְׁכּוּב עִם אָחִיתִיָּהּ. בֵּת

אָבִיּהָ אוּ בֵּת אָמִיָּהּ. וַיִּמַר כָּל עָמָא אָמֵן: **ס כֵּג אָרוּר שֹׁכֵב
עִם־חֲתָנָתּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן:** לִיט. דִּישְׁכּוּב עִם
חֲמֵתִיָּהּ. וַיִּמַר כָּל עָמָא אָמֵן: **ס כֵּד אָרוּר מִכֵּה רֵעֵהוּ
בִּסְתֵר וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן:** לִיט. דִּימַחִי חֲבֵרִיָּהּ
בִּסְתֵרָא. וַיִּמַר כָּל עָמָא אָמֵן: **ס כֵּה אָרוּר לִקְחַ שְׁחָד
לְהַכּוֹת נֶפֶשׁ דָּם נָקִי וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן:** לִיט
דִּיקְבִיל שׁוּחָדָא. לְמַקְטֵל נֶפֶשׁ דָּם זָפֵאי. וַיִּמַר כָּל עָמָא אָמֵן: **ס**

— רס"י —

כֵּד מִכֵּה רֵעֵהוּ בִּסְתֵר. עַל לְשׁוֹן הָרַע הוּא שְׂבָטִים. וּכְנֵגֵד שְׁמֵעוֹן לֹא כְּתַב אָרוּר, לְפִי
אוֹמֵר. רֵאִיתִי בְּיִסּוּדוֹ שְׁלֹרְבֵי מִשָּׁה הַדְּרָשָׁן, שְׁלֹא הָיָה בְּלָבוֹ לְבָרְכוֹ לְפָנָי מוֹתוֹ כְּשֶׁבָרַךְ
אֶחָד עֶשֶׂר אֲרוּרִים יֵשׁ כָּאן, כְּנֵגֵד אֶחָד עֶשֶׂר שְׂאֵר הַשְּׂבָטִים, לְכַךְ לֹא רָצָה לְקַלְלוֹ:

זוֹלֵק הַלְקָדוּק: כֵּה אָרוּר לִקְחַ שְׁחָד. לְחֹד בְּטַעַם פִּשְׁטָא וְסִי אָרוּר פּוֹשֵׁט יָדוֹ לִקְחַ
שׁוּחָד (מֵהַר"ב):

תפסיר רס"ג

כו) ומלעון מן לם ית'בת. כלאם תד'ה אלתורייה ליעמל בהא. ויקול גמיע אלקום אמין: כח א) ואעלם אנך אן סמעת ואטעת אמר אללה רבך. לתחפין ותעמל גמיע וצאיאה. אלתי אנא אמרך בהא אליום. געלך אללה רבך עאליא. עלי סאיר אמם אלארץ: ב) חלת בך גמיע תד'ה אלברכאת ואדרכתך. אד' סמעת אמר אללה רבך: ג) וצרת מבארכא פי אלחציר. ומבארכא פי אלבר: ד) ומבארכא תמר

כֹּה אָרוּר אֲשֶׁר לֹא יִקִּים
אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת
לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר כֹּל־
הָעַם אָמֵן: לִיט. דְּלֹא יִקִּים. יֵת
פְּתִגְמֵי אוֹרֵיתָא הָדָא לְמַעַבְד יִתְהוֹן.
וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן: פ כַּח א וְהִיָּה
אִם־שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹל
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר
לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו
אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצִוֶּה הַיּוֹם
וְנִתְּנָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עָלֶיךָ עַל כָּל־גּוֹי הָאָרֶץ:
וַיְהִי. אִם קִבְּלָא תִקְבִּיל לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶךָ. לְמַטְר לְמַעַבְד יֵת כָּל
פְּקוּדוֹהִי. דְּאָנָּא מְפָקִיד לְךָ יוֹמָא דִּין. וַיִּתְּנָךְ. יי אֱלֹהֶךָ עֲלָאִי. עַל כָּל
עַמְמֵי אַרְעָא: ב וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל־הַבְּרָכּוֹת
הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגְךָ כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
וַיִּיתוֹן עֲלֶךָ. כָּל בְּרָכְתָא הָאֵלִין וַיִּדְבְּקוּנְךָ. אַרִי תִקְבִּיל. לְמִימְרָא דִּי
אֱלֹהֶךָ: ג בְּרוּךְ אַתָּה בְּעִיר וּבְרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה:
בְּרִיךְ אַתָּה בְּקִרְתָּא. וּבְרִיךְ אַתָּה בְּחַקְלָא: ד בְּרוּךְ פְּרִי־בִטְנְךָ
וּפְרִי אֲדָמְתְךָ וּפְרִי בְהֵמְתְךָ שֶׁגֶר אֲלֶפֶיךָ

— רס"י —

כו אֲשֶׁר לֹא יִקִּים. כאן כלל את כל התורה משגרת ממעיה: ועשתרות צאנך. כלה וקבליה עליהם באלה ובשבועה: כתרנומו. ורבותינו אמרו למה נקרא שמם עשתרות. שמעשירות את בעליהן ומחזיקות

תפסיר רס"ג

גסמך. ות'מר ריאצ'ד ות'מר
 בהאימך. נתאג בקרד וגפראת
 ג'נמך: (ה) ומבארפא מא פי
 בנאיגך ומשאנרד (נ"א:
 ומעאגנך: (ו) וצרת מבארפא
 פי דכ'ולך. ומבארפא פי
 כ'רוגך: (ז) ונגעל אללה אעדאנד
 אלמיקאומין לך. מצדומין בין
 יד'ך. פי טריק ואתדה זכ'רגון
 אל'ך. ופי סבע טרק יחרבון מן
 בין יד'ך: (ח) ויאמר אללה לך
 בברפתה. פי אהראנד. ופי
 גמיע ממד ידך. ויבארך לך. פי
 אלבלד. אלד'י אללה רבך
 מעטיד: (ט) וינצבך אללה לה
 שעבא מקדסא. פמא ועדך.

ועשתרות עאנך: בריך ולדא
 דמעך. ואבא דארעך וולדא דבעירך:
 בקרי תורך ועדרי ענך: ה ברוך
 טנאך ומשארתך: בריך סלך
 ואצותך: ו ברוך אתה בבאך
 וברוך אתה בצאתך: בריך
 את במיעלך. וברוך את במפקך: (ששי)
 יתן יהוה את-איביך
 הקמים עליך נגפים לפניך
 בדרך אחד יעאו אליך
 ובשבעה דרכים ינוסו
 לפניך:

יתין יי ית פעלי דבכד דקיימין עלך. תבירין קדמך.
 באורחא חדא יפקון לותך. ובשבע אורחן יערקון מן קדמך: ה יצו
 יהוה אתך את-הברכה באסמיה ובכל משלח
 ידך וברכך בארץ אשר-יהוה אלהיך נתן לך:
 יפקיד יי לך ית ברך. באוצרך. ובכל אושטות ידך. ויברכך. בארעא.
 דיי אלהך יהיב לך: ט יקימך יהוה לו לעם קדוש

רס"י

איתם בעשתרות הללו שהן סלעים חזקים: אתה בבאך וברוך אתה בצאתך. שתהא
 כ ברוך טנאך. פירותיך. דבר אחר טנאך
 דבר לח שאתה מסגן בסלים: ומשארתך.
 דבר יבש שנשאר בכלי ואינו זב: ו ברוך
 יציאתך מן העולם בלא חטא כביאתך
 לעולם: ז ובשבעה דרכים ינוסו לפניך. כן
 דרך הנבהלים לברות מתפוזין לכל צד:

תפסיר רס"ג

אד' תחפץ' וצאיאה. ותסיר פי
טרקה: (י) פינצ'ר גמיע אמם
אלארץ'. אן אסם אללה קוד
סמי עליך. ויכ'אפונך:
יא) ויזידך אללה כירא. פי
תימר גסמך. ות'מר בהאימד
ות'מר ריאצ'ך. פי אלבלך.
אלדי קסם לאבאך אן יעטיך:
יב) ויפתח אללה לך. כ'זאון
כירה מן אלסמא. וינזל מטר
בלדך פי וקתה. ויבארך לך פי
גמיע עמל ידך. חתני תקרץ'
אמטא כתיירה. ואנת פלא
תקתרץ': (ג) ויגעלך אללה
ראסא ולא דנבא. ותכון

כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְךָ כִּי
תִשְׁמֹר אֶת־מִצְוֹת יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָיו:
יְקִימְנֶךָ יי קְדֻמוֹהֵי לְעַם קְדִישׁ. כְּמֵא
דְּקִימִים לְךָ. אֲרִי תִטֵּר. יְת פְּקוּדֵי־א דִּי
אֱלֹהֶיךָ. וְתִהְיֶה בְּאוֹרְחֵן דְּתַקְנֵן קְדֻמוֹהֵי:
וְרֵאוּ כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי
שֵׁם יְהוָה נִקְרָא עָלֶיךָ
וְרֵאוּ מִמֶּךָ: וְיַחֲזוּן כָּל עַמֵּי
אֲרֶעָא. אֲרִי שְׂמֵא דִּי אֶתְקִרִי עָלֶיךָ.
וְיִדְחֲלוּן מִנֶּךָ: וְהוֹתִירְךָ יְהוָה

לְטוֹבָה בְּפָרִי בְטִנְךָ וּבְפָרִי בְּהִמְתֶּךָ וּבְפָרִי
אֲדַמְתֶּךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה
לְאַבְתֶּיךָ לֵאמֹר: וְיִוְתֶרְנֶךָ יי לְטָבָא. בּוֹלְדָא דְמַעְךָ.
וּבּוֹלְדָא דְבַעֲיָרְךָ וּבַאֲבָא דְאֲרַעְךָ. עַל אֲרַעָא. דְּקִימִים יי. לְאַבְהָתְךָ לְמַתָּן
לְךָ: ❀ שְׁשִׁיךָ בְּסַפְרֵי תִימֵן ❀ יב יִפְתַּח יְהוָה | לְךָ אֶת־אוֹצְרוֹ
הַטּוֹב אֶת־הַשָּׁמַיִם לְתֵת מִטֵּר־אֲרַעְךָ בְּעֵתוֹ
וּלְבָרְךָ אֶת כָּל־מַעֲשֵׂה יָדְךָ וְהִלּוֹיתָ גּוֹיִם רַבִּים
וְאֵתָה לֹא תִלּוֹה: יִפְתַּח יי לְךָ. יְת אוֹצְרֵיה טָבָא יְת שְׂמֵי־א.
לְמַתָּן מִטֵּר אֲרַעְךָ בְּעַדְנֵיה. וּלְבָרְכָא. יְת כָּל עוֹבְדֵי יָדְךָ. וְתוֹזִיף
לְעַמִּינֵן סְגִיֵּי־אִין. וְאֵת לֹא תוֹיף: יב וְנִתְּנֶךָ יְהוָה לְרֵאשׁ
וְלֹא לְזָנָב וְהֵייתָ רַק לְמַעַלָּה וְלֹא תִהְיֶה

לְמַטָּה כִּי־תִשְׁמַע אֶל־
 מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר
 אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם לְשָׁמֹר
 וּלְעֲשׂוֹת: וַיִּתְּנֶנְךָ יי תְּקִיף וְלֹא חָלַשׁ.
 וְתִהְיֶי בָרִם לְעִילָא. וְלֹא תִהְיֶי לְתַחְתָּא.
 אַרְי תְּקַבִּיל. לְפַקוּדֵיָא דִּי אֱלֹהֶךָ. דְּאֲנָא
 מְפַקִּיד לָךְ יוֹמָא דִּין לְמַטְר וּלְמַעְבַּד:
 וְלֹא תִסּוּר מִכָּל־הַדְּבָרִים
 אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם
 הַיּוֹם יְמִין וּשְׂמֹאל לְלַכֵּת
 אַחֲרֵי אֱלֹהִים אַחֲרִים
 לְעַבְדָּם: וְלֹא תִסְטוּן. מִכָּל פְּתַגְמֵיָא

תפסיר רס"ג
 עאליא מחציא. ולא תפון
 מסתספלא. אדי תקבל וצאיא
 אללה רבך. אלדי אנא אמרך
 בהא אליום. לתחפציהא
 ותעמל בהא: יד) ולא תזול. מן
 גמיע אלמור אלדי אנא
 אמרך בהא. אליום ימנה ולא
 יסרה. פתתבע מעבודאת אכר
 פתעבדהא: טו) ואן לם תקבל
 אמר אללה רבך. לתחפץ
 ותעמל גמיע וצאיאה ורסומה.
 אלתי אמרך בהא אליום. חלת
 בך. גמיע הדיה אללענאת
 ואדרכתך: טז) ופנת מלעונא פי
 אלחצר. ומלעונא פי אלבר:
 יז) ומלעונא מא פי בנאיגך
 ומשאורך (נ"א: ומעאגנך):

דְּאֲנָא מְפַקִּיד יִתְכוּן. יוֹמָא דִּין לְיַמִּינָא וּלְשְׂמֹאלָא. לְמַהֲךָ. בְּתַר טְעוֹת
 עַמְמֵיָא לְמַפְלַחְהוּן: פ וְהָיָה אִם־לֹא תִשְׁמַע בְּקוֹל
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל מִצְוֹתַי
 וְחֻקֹּתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם וּבָאוּ עָלֶיךָ
 כָּל־הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגוּךָ: וַיְהִי. אִם לֹא תְקַבִּיל
 לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶךָ. לְמַטְר לְמַעְבַּד יֵת כָּל פַּקוּדוּהִי וּקְיֻמוּהִי. דְּאֲנָא
 מְפַקִּיד לָךְ יוֹמָא דִּין. וַיִּיתוּן עֲלֶךָ. כָּל לוֹטֵיָא הָאֵלִין וַיִּדְבְּקוּנְךָ:
 אַרְוֹר אֶתְהָ בַעִיר וְאַרְוֹר אֶתְהָ בַשָּׂדֶה: לִיט אֶת
 בְּקַרְתָּא. וְלִיט אֶת בְּחַקְלָא: ז אַרְוֹר טַנְאָךָ וּמְשֹׁאֲרֶתְךָ:
 לִיט סֶלְךָ וְאַצּוֹתְךָ: ז אַרְוֹר פְּרִי־בִטְנְךָ וּפְרִי־אֲדָמַתְךָ

תפסיר רס"ג

יח) ומלעון ת'מר גסמך ות'מר ארצ'ך. נתאג בקרך וגפראת ג'נמך: יט) וצרת מלעון פי דכ'ולך. ומלעון פי כ'רוגך: כ) ויבעת' אללה עליך. אלמחן ואלאהאמה ואלזגרה. פי גמיע מ'מד ידך אלד'י תצנעה. אלי אנפאדך ואבאדתך סריעא. ויקול. מן קבל סו שמאילך אד' תרפתני: כא) וילזמך אללה אלובא. אלי אן יפניך. מן אלארץ'. אלד'י אנת דאכל אליה לתחוזה: כב) ויצ'ר'ך אללה. בחמא אלסל ואלחארה. ואלרבע ואלפאלג. ואלגפאף

שַׁגְרֵי אֱלֹפִיךָ וְעִשְׂתֶּרֶת
 צִאֲנֶךָ: לֵיט וּלְדָא דִּמְעָךְ וְאָבָא
 דְּאֲרַעְךָ. בְּקָרִי תוֹרֵךְ וְעֲדָרִי עָנֹךְ:
 אֲרוּר אֶתְּהָ בְּבֹאֲךָ וְאֲרוּר
 אֶתְּהָ בְּצֵאתְךָ: לֵיט אַתְּ בְּמִיעֲלֶךָ.
 וְלֵיט אַתְּ בְּמִפְקֶךָ: כ) יִשְׁלַח יְהוָה |
 בְּךָ אֶת־הַמַּאֲרָה אֶת־
 הַמְּהוּמָה וְאֶת־הַמְּגֵעֶרֶת
 בְּכָל־מְשַׁלַּח יָדְךָ אֲשֶׁר
 תַּעֲשֶׂה עַד הַשְּׂמֹדֶךָ וְעַד־
 אֲבֹדְךָ מִהָרַם מִפְּנֵי רֵעַ מְעַלְלֶיךָ אֲשֶׁר עֹזְבֵתְנִי:
 יִשְׁלַח יי בְּךָ. ית מאירתא ית שגושיא ית מזופיתא. בכל אושטות ידך
 דתעביד. עד דתשתיצי ועד דתיבד בפריע. מן קדם. בישות עובדך
 דשבקתא דחלת: כא) יִדְבֶּק יְהוָה בְּךָ אֶת־הַדָּבָר עַד
 כִּלְתּוֹ אֶתְּךָ מֵעַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־אֶתְּהָ בָא
 שָׂמָה לְרִשְׁתָּהּ: ידביק יי. בך ית מותנא. עד דישיצי יתך. מעל
 ארעא. דאת עליל לתמן למירתה: כב) יִכְבֶּה יְהוָה בְּשַׁחֲפֹת
 וּבִקְדַחַת וּבִדְלֻקַּת וּבְחַרְחָר וּבְחָרָב וּבִשְׂדֵפוֹן

— רס"י —

כ המארה. חסרון כמו (ויקרא יג, כג) צרעת. כב בשחפת. שבשרו נשחף ונפוח:
 ממארת: המהומה. שגוש קול בהלות: ובקדחת. לשון (דברים לג, כג) כי אש קדחה
 זלק הדקדוק: ועד אבדך. הקמץ חטף כי הוא במקום חולם ולכן השוא שבדל"ת נח
 ופשוט:

תפסיר רס"ג

ואלשוב ואלירקאן. פּיכּלבוּנְךָ
אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ: כג) וְתִפּוֹן
סְמַאֲךָ. אֱלֹדֵי פּוֹק רֵאסְךָ
כַּאֲלֻנְחָאס. וּאֲלֵאֲרִץ אֱלֹדֵי
תַחַתְךָ כַּאֲלֻחֲדִיד: כד) וַיַּגְעַל
אֱלֹהֵה. מֵא יִמְטֵרָה עָלַי אֲרֻצֶיךָ
גִּבְעָרָא וְתֵרָאבָא. מִן אֲלֻסְמָא
יֵרֵד עָלֶיךָ. אֱלֹהֵי אֲנַפְאֲדֶיךָ:

וּבִירְקוֹן וְרִדְפוֹךְ עַד אֲבֹדְךָ:

יִמְחִינְךָ יי. בְּשַׁחֲפָתָא וּבִקְדַחְתָּא
וּבְדִלְיָקְתָּא. וּבַחֲרוֹרָא וּבַחֲרָבָא.

וּבְשִׁדְפָנָא וּבִירְקָנָא. וְיִרְדְּפוּנְךָ עַד דְּתִיבְד:

כִּן וְהָיוּ שָׁמַיָךְ אֲשֶׁר עַל-

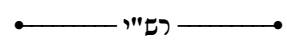
רֵאשֶׁיךָ נְחֹשֶׁת וְהָאֲרֶץ אֲשֶׁר-

תַּחְתֶּיךָ בְּרוֹזָל: וַיְהוֹן שָׁמַיָא. דְּעָלוּי

רִישְׁךָ חֲסִינִין כְּנַחֲשָׂא מְלֻאֲחָתָא מְטָרָא. וְאַרְעָא דְתַחֲתוֹתְךָ תִּקְיָפָא

כְּבְרוֹזָלָא מְלֻמְעַבְד פִּירִין: כד **יִתֵּן יְהוָה אֶת־מִטֵּר אֲרֻצֶיךָ**

אֲבָק וְעֹפָר מִן־הַשָּׁמַיִם יֵרֵד עָלֶיךָ עַד הַשְּׂמַדְךָ:

ה'. הקל משה בקללותיו לאמרן בלשון יחיד.
וגם כן בקללה זו הקל, שבראשונות הוא
אומר (ויקרא כו, יט) את שמכם כפרזל ואת
ארצכם כנחושה, שלא יהיו השמים מזיעין
כדרך שאין הפרזל מזיע, ומתוך כך יהא
חורב בעולם והארץ תהא מזיעה כדרך
שהנחשת מזיע, והיא מרקבת פירוטיה, וכאן
הוא אומר שמייך נחשת וארצך ברזל, שיהיו
שמים מזיעין אף על פי שלא יריקו מטר,
מכל מקום לא יהיה חורב שלאבדן בעולם,
והארץ לא תהא מזיעה כדרך שאין הפרזל
מזיע, ואין הפרות מרקיבין, ומכל מקום
קללה היא, בין שהיא כנחשת בין שהיא
כפרזל, לא תוציא פרות, וכן השמים לא
יריקו מטר: כז **מִטֵּר אֲרֻצֶיךָ אֲבָק וְעֹפָר.**
זיקא דבתר מטרא, מטר יורד ולא כל צרכו
ואין בו כדי להרביץ את העפר, והרוח באה
ומעלה את האבק ומכסה את עשב החרעים
שהן לחים מן המים, ונדבק בהם ונעשה טיט
ומתיבש, ומרקיבין:

באפי והיא אש שלחולים מלוייך בלע"י
(פיטענערכימלט) שהיא חמה מאד: **וּבְדִלְקָתָא.**
חמה יותר מקדחת, ומיני חלאים הם:
וּבַחֲרוֹרָה. חולי הכחממו תוף הגוף וצמא
תמיד למים ובלע"י איטרימיניט לשון (איוז ל, ג)
ועצמי חרה מני חרב (יכמי ו, כט) נחר
מפוח מאש: **וּבַחֲרָב.** יביא עליך גיסות:
שִׁדְפוֹן וְיִרְקוֹן. מכות תבואה שבשדות:
שִׁדְפוֹן. רוח קדים אשלי"דכ בלע"י
(זאננפענעכראננט): **יִרְקוֹן.** יובש ופגני התבואה
מכסיפין ונהפכין לירקון קמ"א בלע"י: **עַד**
אֲבֹדְךָ. תרגום עד דתיבד, כלומר עד אבוד
אותך שתכלה מאליך: כג **וְהָיוּ שָׁמַיָךְ אֲשֶׁר**
עַל רֵאשֶׁיךָ נְחֹשֶׁת. קללות הללו משה מפי
עצמו אמרן, ושבהר סיני מפי הקדוש ברוך
הוא אמרן כמשמען, ושם נאמר (ויקרא כו, יז)
ואם לא תשמעו לי, (ויקרא כו, כא) ואם תלכו
עמי קרי, וכן הוא אומר (פסוק טו) בקול ה'
אלהיך (פסוק כא) ידבק ה' בך, (פסוק כג) יכבה

תפסיר רס"ג

כה) וַיַּעֲלֶךְ אֱלֹהִים מִצְדוֹמָא בֵּין יְדֵי אַעֲדָאִךְ. חֲתִי תִכְרַג אֱלֹהִים פִּי טְרִיק וְאַחֲדָה. וְתִהְרַב מִן בֵּין יְדֵיהֶם פִּי סִבַּע טְרַק. וְתִצִּיר עֲבֵרָה. לְגַמִּיעַ מִמֶּאֱלֹךְ אֱלֹאֲרִץ: כו) וְתִצִּיר גִּתִּיתְךָ מִאֲפֵלָא. לְטֹאִיר אֱלִסְמָא וּבִהָאִים אֱלֹאֲרִץ וְלִיס מִזַּעַג לְהָא: כז) וַיִּצְרַבְךָ אֱלֹהִים בְּקֶרַח מִצַּר וְאַלְבֹּאוֹסִיר. וְאַלְגֶּרֶב וְאַלְחֻכָּה. מָא לֹם תִּסְתַּטִּיעַ מִדְּאִוְאַתְהָ: כח) וַיִּצְרַבְךָ אֱלֹהִים.

יִתִּין יְיָ יֵת מִטֶּר אֶרֶץ אֲבָקָא וְעַפְרָא. מִן שָׁמַיָא יִיחֹת עֲלֶיךָ. עַד דְּתִשְׁתַּיְצִי: כה) יִתְנַךְ יְהוָה נֶגֶף לְפָנַי אִיבִיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד תֵּצֵא אֵלָיו וּבִשְׂבַעָה דְרָכִים תִּנּוֹס לְפָנָיו וְהֵייתָ לְזַעוּה לְכָל מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ: יתננך יי תביר קדם שנאך. באורחא חדא תפוק לותיה. ובשבע אורחן תערוק מן קדמוהי. ותהי לזיע. לכל מלכות ארעא:

כו) וְהֵייתָ נִבְלָתְךָ לְמֵאֲכָל לְכָל-עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבֵהֶמַת הָאָרֶץ וְאִין מַחְרִיד: וְתִהְיֶי נִבְלָתְךָ מְשׁוּגָרָא לְמִיכַל. לְכָל עוֹפֵא דְשָׁמַיָא וְלִבְעִירָא דְאַרְעָא. וְלִית דְּמַנִּיד: כז) יִכָּה יְהוָה בְּשָׁחִין מִצְרִים (כ' וּבַעֲפָלִים) וּבִטְחָרִים וּבְגָרֶב וּבְחָרֶס אֲשֶׁר לֹא-תוּכַל לְהִרְפֹּא: ימחינך יי בשחנא דמצרים ובטחורין. ובגרבא ובחרס יבישך דלא תפול לאתסאה: כח) יִכָּה יְהוָה בְּשָׁעוֹן וּבְעוֹרוֹן

— רס"י —

ככ) לְזַעוּהָ. לְאִימָה וְלִזְעָה, שְׁזוּעוּ כָּל שׁוּמְעֵי מִכּוֹתֵיךְ מִמְקָר, וְיִאֲמְרוּ אֹי לִנְגָה שְׁלֵא יְבוּא עֲלֵינוּ כְּדֶרֶךְ שָׂבָא עַל אֱלֹהִים כִּי בְּשָׁחִין

מְצָרִים. רַע הָיָה מְאֹד, לַח מִבְּחוּץ וְיָבֵשׁ מִבְּפְנֵימִים, כְּדֹאִיתָא בְּבַכּוֹרוֹת (מ"ו, 6): גָּרֶב. שָׁחִין לְהוּ: חָרֶס. שָׁחִין יָבֵשׁ כְּחָרֶס:

זולק הדקדוק: כה) יתנך יי נגף. בכאן לא יש פסיק אחר תיבת ה'. ובדקתי בקצת תיגאן ולא מצאתי ועיקר. ואין לחוש למשמעות חירוף ח"ו כיון שהשם דבוק לתיבת יתנך ולא כן בפסוק בית גאים יסח ה' שתיבת גאים מופסקת מתיבת יסח מפני הטפחא ודוק. ובקצת תיגאן יש פסיק

וכן הוא בפסיקתא:

תפסיר רס"ג

באלגנאן ואלעמא. ובהתה' אלקלב: כט) באן תציר פאלמגסס פי אלצהירה. כמא יגסס אלעמא וכאצה פי אלפלא. ולא תנגח טרקד. ותציר מג'שומא מג'צובא. טול אלזמאן וליס מג'ית: ל) באן תתווג אמראדה. פיאתיהא רגל אכר. ותבני ביתא ולא תגלס פיה. ותגרס פרמא ולא תתבד'לה: לא) ויכון תיורד מד'בוח חדיא עינאך. ולא תאכל מנה. ותמארך מג'צוב

ובתמהון לבב: ימחינד יי.
 בטפשותא ובסמיותא. ובשעממות לבא:
 כט) והיית ממשש בעהרים
 כאשר ימשש העור
 באפלה ולא תעליח את-
 דרכיך והיית אך עשוק
 וגזול כל-הימים ואין
 מושיע: ותהי ממשיש בטיהרא. כמא
 דימשיש עורא בקבלא. ולא תעלח ית
 אורחתך. ותהי ברם עשיק ואנים. כל

יזמיא ולית דפריק: ל) אשה תארש ואיש אחר
 (כ' ישגלנה) ישכבנה בית תבנה ולא תשב בו
 פרם תטע ולא תחללנו: אתתא תירוס. וגבר אחרן
 ישכבנה. ביתא תבני ולא תתיב ביה. פרמא תצוב ולא תחלנייה:
 לא) שורך טבוח לעיניך ולא תאכל ממנו
 חמרך גזול מלפניך ולא ישוב לך צאנך
 נתנות לאיביך ואין לך מושיע: תורד יהי נכיס
 לעינך. ולא תיכול מניה. חמרך יהי אנים מן קדמך. ולא יתוב לך.

רס"י

כח ובתמהון לבב. אוטם הלב שטוכדיסוין
 כלט"י [תדהמה]: כט עשוק. בכל מעשיך
 יהיה ערעור: ל) שגלנה. לשון שגל, פלגש,
 זלק הדקדוק: כט ימשש העור. הה"א בפתח. ובמוסרה כל סמאין פתחין וכל יהודאין קמצין
 וכ"כ בספר ערוגת הבושם דלא כספר שורש יהודה:

תפסיר רס"ג

מן בין ידיך. ולא ירגע אליך. וג' נמד מסלמה לאעדאיד. וליס לך מג'ית: לב) ובניד ובנאתך. מדפועין אלי קום אכ'רין ועינאך תראהם. ושאיכ'צה אליהם טול אלזמאן. ולא טאקה פי ידך: לג) ות'מר ארצ'ך וסאיר כסבך. יאכלה קום לא תערפהם. ותציר כד'אך. מג'שומא מעסופא טול אלזמן: לד) חתי תציר מעתוהא. מן נצ'ר עינאך אלד'י תראה: לה) ויצ'רבך אללה בקרח רדי. עלי אלדכבתין ואלסאקין. מא לם תסתטיע מדאוואתה. ובמא יולמד (קרי: יאלמד) מן קדמד אלי תאמתך: לו) ויגליך אללה ומלכך אלד'י תנצבה עליך.

עַנְךָ מְסִירֵן לְבַעֲלֵי דְבִבְךָ. וְלִית לְךָ פְּרִיק:
לב בְּנִיךָ וּבְנֹתֶיךָ נְתָנִים
 לְעַם אַחֵר וְעֵינֶיךָ רְאוֹת
 וְכָלוֹת אֲלֵיהֶם כָּל-הַיּוֹם
 וְאִין לְאֵל יָדְךָ: בְּנֶךָ וּבְנֹתְךָ.
 מְסִירֵן לְעַם אַחֵרֵן וְעֵינֶךָ חֲזוּן. וַיִּסּוּפֵן
 בְּגַלְלָהוֹן כָּל יוֹמָא. וְלִית חִילָא בִּידְךָ:
לג פְּרִי אֲדָמְתְךָ וְכָל-יִגְיעֶךָ
 יֹאכַל עִם אֲשֶׁר לֹא-יָדְעָתָּ
 וְהָיִיתָ רַק עֹשֶׂוֹק וְרָצוּן
לד כָּל-הַיּוֹמִים: אָבָא דְאָרְעֶךָ וְכָל
 לֵיאֹוֹתְךָ. יִכּוֹל עִם דְּלֹא יָדְעָתָּ. וְתִהִי
 בְּרַם. עֹשֶׂוֹק וְרַעִיעַ כָּל יוֹמֵי־אֵ:
לה וְהָיִיתָ מְשֻׁעַ מִמְּרֹאֵה

עיניך אשר תראה: ותהי משתש'י מחיזו עינך דתהי חזי:
לב יבכה יהוה בשחין רע על-הברבים ועל-
 השקים אשר לא-תוכל להרפא מברך רגלך ועד
 קדקדך: ימחינך יי בשחנא בישא. על רכובין ועל שקון. דלא
 תכול לאתסאה. מפרסת רגלך ועד מוחד: **לד** יולך יהוה אתך

— רס"י —

לכ וכלות אליהם. מצפות אליהם שישובו ואינם שבים. כל תוחלת שאינה באה. קרויה כליזן עינים:

זלק הדקדוק: **ג** יאכל עם. תיבת יאכל מלרע:

תפסיר רס"ג

אלי קום לם תערפֿהם אנת
 ואבאיד. פתכֿידם הנאד.
 מעבודאת אכֿר מן כֿשב
 וחגארה: (ז) ותציר וחשה.
 ומתֿלה וחכאיה. פי גמיע
 אלאמם. אלדי יסוקד אללה
 אלי תים: לח) ואדיא תכֿרג
 אלצתרא בדֿרא כתֿירא.
 פקליל מא תגמע מנה. בל
 יקצמה אלגראד: (ט) פאדיא
 תגרס פרמא ותפלחקהא. פלא
 תשרב מנה כֿמרא ולא תועיה.
 בל יאפלה אלדוד: (ט) פאדיא
 יכון לך זיאתינ פי גמיע תכֿמד.

וְאֶת־מִלְכְּךָ אֲשֶׁר תִּקִּים
 עָלֶיךָ אֶל־גְּוֵי אֲשֶׁר לֹא־
 ידַעְתָּ אֶתָּה וְאִבְתִּיךָ
 וְעַבְדֵּת שֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרַיִם
 עֵץ וְאֶבֶן: יגלי יי יתך. וית מלכך
 דתקים עלך. לעם. דלא ידעתא את
 ואבֿהתך. ותפלח תמן לעממֿיא. פלחי
 טעותא אעא ואבנא: לו) והיית
 לשמה למשל ולשנינה
 בכל העמים אשר־ינהגך

יהוה שמה: ותהי לצדו. למתל ולשועי. בכל עממֿיא. דידברךך
 יי לתמן: לה זרע רב תוציא השדה ומעט תאסוף
 כי יחסלנו הארבה: בר זרע סגי תפיק חקלא. וזעיר תכנוש.
 ארי יחסלניה גובא: לט) ברמים תטע ועבדת ויין לא־
 תשתה ולא תאגר כי תאכלנו התלעת: פרמין
 תצוב ותפלח. וחמר לא תשתי ולא תכנוש. ארי תיכלניה תולעתא:
 מ) זיתים יהיו לך בכל־גבולך ושמן לא תסוד
 כי ישל זיתך: זיתין. יהון לך בכל תחומך. ומשחא לא תסוד.

— רס"י —

וכן תרגומו ולשועי, לשון ספור, ואשתעי:
 לא יחסלנו. וכלנו ועל שם כך נקרא חסיל,
 שמכלה את הכל: מ כי ישל. ישיר פירותיו,
 לשון (לעיל יט, ט) וישל הבדל:

לו) לשמה. אסטודיוסין [תדקהמת] כל הרואה
 אותך ישום עליך: למשל. בשתבא מכה
 רעה על אדם, יאמרו זו דומה למפת פלוגי
 ולשנינה. לשון (לעיל ו, ז) ושוננתם, דברו כך.

תפסיר רס"ג

ולא תדקן מנה. כל תנת'רה
נתרא: מא) ואדיא תולד בגין
או בנאת. פלא יבקון לך. כל
יגלון פי אלסבי: מב) וגמיע
שגרד ות'מר ארצ'ך. יקרצ'ה
אלפראש: מג) ואלג'ריב אלדי
פי מא בינכם. ירתפע עליך
עלאוא כבירא. ואנת תנחט
ספלא הווא: מד) חתי אנה
יקרצ'ך. ואנת פלא תקרצ'ה. הו
יציר ראסא. ואנת תציר
דנבא: מה) ותחל בד גמיע
הדי'ה אללענאת. ותפלכד
ותדרכך. אלי אנפאדך. אד'
לם תקבל אמר אללה רכך.
ותחפך וצאיאה ורסומה אלתי

ארי יתרון ויתך: מא) בנים ובנות
תוליד ולא יהיו לך פי
ילכו בשבי: בגין ובנן תליד. ולא
יהון לך: ארי יהכון בשביא:
מב) כל-עצך ופרי אדמתך
יירש העלצל: כל אילנך ואבא
דארעך: יחסנניה סקאה: מג) הגר
אשר בקרבך יעלה עליך
מעלה מעלה ואתה תרד
מטה מטה: תותב ערל דבינך. יהי
סליק עיל מנך לעילא לעילא. ואת תהי
נחית לתחתא לתחתא: מד)
הוא יהיה לראש ואתה תהיה לזנב: הוא יזפנך.
ואת לא תזפניה. הוא יהי תקיף. ואת תהי חלש: מה)
כל הקללות האלה ורדפוך והשיגוך עד
השמדך כי-לא שמעת בקול יהוה אלהיך
לשמר מצותיו וחקתיו אשר צוך: וייתון עלך כל
לוטיא האלין. וירדפונך וידבקונך. עד דתשתיצי. ארי לא קבילתא.

רס"י

מב) יירש העלצל. יעשנו הארבה רש מן
הפרי: יירש. יעני: עלצל. מין ארבה. ואי
זולק הרקדוק: מב) יירש. ס"א יירש. (מהר"ם):

תפסיר רס"ג

אמרד בְּהֵא: מו) וְתַצִּיר פִּיד
אִיָּה וּבְרֵה־אֲנִי. וּבְנִסְלֵךְ
אֶל־מִשְׁאֲבֵהֶיּן לֵךְ אֵלַי אֶל־דֶּה־ר:
מז) בְּדֵל מֵא לִם תַּעֲבֹד אֱלֹהֵי
רַבָּד. בְּפֶרַח וְגִוְדֵה קֶלֶב. מִן
כְּתִירָה' אֶל־אֲשֵׁי־א: מח) פֶּתַח־כִּדָּם
עֲדֹוֹךְ. אֶל־דִּי יִסְלֹטָה אֱלֹהֵי
עֲלִיד. בְּגֹוע וְעֵשֶׂשׁ. וְעֲרִי וְעֹזֹז כֹּל
שִׁי. וְיִצְעֵ אֲצֵרָא מִן חֲדִיד עֲלִי
עֲנֻקֵד. אֵלַי אֵן יִנְפֹדֵד:
מט) וְיִגְזִיד אֱלֹהֵי בְקִבִיל מִן
בְּעִיד מִן טָרַף אֶל־אֲרִץ. כְּמֵא
יִתְחַלֵּק אֶל־נִסְר. קִבִיל לֹא תִפְהֵם
לְגִ'תָּה: נ) קִבִיל וְקִיח אֶל־וְגָה.
מֵא לִם יִחֲאֲבִי וְגָה אֶל־שִׁיד. וְלֹא

לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֵךְ. לְמִשְׁרָךְ פִּקּוּדֵהִי
וְקִימוּהִי דְּפִקְדֵךְ: מו) וְהִיּוּ בְךָ לְאוֹת
וְלְמוֹפֵת וּבְזֶרְעֵךְ עַד־עוֹלָם:
וְהִזֹּן בְּךָ. לְאֵת וְלְמוֹפֵת. וּבִבְנֹךְ עַד
עֲלֵמָא: מד) תַּחַת אֲשֶׁר לֹא
עֲבַדְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מֵרַב
כָּל: חלף. דְּלֹא פִלְחֵתָא קָדָם יי אֱלֹהֵךְ.
בְּחֶדְוָא וּבְשִׁפְיוֹת לְבָא. מִסְּגִי כוֹלָא:
מה) וְעַבַדְתָּ אֶת־אֱיֹבֶיךָ אֲשֶׁר
יִשְׁלַחְנוּ יְהוָה בְּךָ בְּרַעֲב

וּבְצָמָא וּבְעִירָם וּבְחֶסֶר כָּל וְנָתַן עַל בְּרִזְלֵךְ עַל
צִוְאָרְךָ עַד הַשְּׂמִידוֹ אֲתָךְ: וְתַפְלַח יָת בְּעֲלִי דְּבִבְךָ.
דִּיגְרֹוֹן יי בְּךָ. בְּכַפְנָא וּבְצָהוּתָא. וּבְעֲרֻטְלִיוּתָא וּבְחֶסֶרִיוֹת כוֹלָא. וְיִתִּין.
נִיר דְּבִרְזֵל עַל צוֹרְךָ. עַד דִּישִׁיצי יִתְךָ: מט) יִשָּׂא יְהוָה עֲלֶיךָ
גְּזִי מִרְחֹק מְקַצֶּה הָאָרֶץ כַּאֲשֶׁר יִדְאָה הַנֶּשֶׁר גְּזִי
אֲשֶׁר לֹא־תִשְׁמַע לְשׁוֹנוֹ: יי תִּי יי עֲלֶךְ עִם מִרְחִיק מְסִיפִי
אֶרְעָא. כְּמֵא דְּמִשְׁתַּדִּי נִשְׂרָא. עֲמָא. דְּלֹא תִשְׁמַע לִישְׁנִיָּה: נ) גְּזִי עַז
פָּנִים אֲשֶׁר לֹא־יִשָּׂא פָּנִים לְזִקֵּן וְנֶעַר לֹא־יִחֹן:

— רס"י —

שאם פן הנה לכתוב יוריש: מ) מרב כל. לא תשמע לשונו. לא תפיר לשונו, וכן
בעוד שהיה לה כל טוב: מט) כַּאֲשֶׁר יִדְאָה (ברא' מ) תשמע חלום לפתור אותו. וכן
הנֶשֶׁר. פתאום, ודרך מצלחת, ויקלו סוסיו: (ס) מ) כִּי שוֹמֵעַ יוֹסֵף אִינִימֵדִי יי צִלְעִיז [להבין]:

תפסיד רס"ג

ירוף עלי צבי: נא) פיאכל תימר
 בהאימד ותימר ארצך אלי
 אנפאדך. ולא יבלי לך ברא.
 ולא עצירא ולא דהנא. ולא
 נתאג בקרך וגפראת גינמד.
 אלי אן יבידך: נב) ויחאצרך
 פי גמיע מחאלך. אלי אן יהדם
 אסוארך אלשאמכיה
 ואלחצינה. אלדי אנת ואתיק
 בהא פי גמיע בלדך. ויצאיך
 פי גמיע מחאלך אלדי אעטאך
 אללה רבך: נג) חתי תאכל מן
 תימר בטנך. מן לחם בניך
 ובנאתך. אלדי רזקך אללה
 רבך. בחצאר וציק. מפא

עם תקיף אפינ. דלא נסיב אפי סבא. ועל
 ינקא לא מרחים: **וְאָכַל פְּרִי**
בְּהֶמְתְּךָ וּפְרִי-אֲדָמְתְּךָ עַד
הַשְּׂמֹדֶךָ אֲשֶׁר לֹא-יִשְׁאִיר
לְךָ דָגָן תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר שֶׁגֵר
אֶלְפִיךָ וְעִשְׂתֶּרֶת עֲאֲנֶךָ עַד
הָאֲבִידוֹ אִתְּךָ: ויכול. ולדא
 דבעירך ואבא דארעך עד דתשתיצי.
 דלא ישאר לך. עבורא חמרא ומשחא.
 בקרי תורך ועדרי ענך. עד דיוביד יתך:
וְהֵצֵר לְךָ בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ
עַד רֵדַת חֲמַתֶּיךָ הַגְּבֵהַת וְהַבְּצֻרוֹת אֲשֶׁר
אֵתָהּ בִּטַח בָּהֶן בְּכָל-אֲרָצְךָ וְהֵצֵר לְךָ בְּכָל-
שְׁעָרֶיךָ בְּכָל-אֲרָצְךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְךָ: ויעיק לך בכל קרונך. עד דיכבש שורך רמיא וכריכיא. דאת
 רחיץ לאשתיזבא בהון בכל ארעך. ויעיק לך בכל קרונך. בכל ארעך.
 דיהב. **” אֶלְהֶךָ לְךָ: ”** **וְאָכַלְתָּ פְּרִי-בִטְנְךָ בְּשֶׁר**
בְּנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן-לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר-יִצִּיק לְךָ אִיבֶךָ: ותיכול
 ולדא דמעך. בשר בנך ובנתך. דיהב לך **” אֶלְהֶךָ. בְּצִירָא וּבְעֶקְתָּא.**

— רס"ג —

ככ עד רדת חמתך. לשון רדוי וכבוש:
 כג ואכלת פרי בטנך בשר בניך ונני
 במצור. מחמת שיהיו צרין על העיר
 ויהיה שם מצוק, עקת רעבון:

תפסיר רס"ג

יחאצרך עדונוד: נד) חתי' אן אלרגל אלדכ'ץ מנכס. ואלמדלל גדא. ישח עלי' אכ'יה ועלי' חרמתה. ובאקי בניה אלד'י יבקיהם: נה) מן אן יעטי אחד מנהם. מן לחם בניה אלד'י יאפל. ממוא לם יבק לה שיא. בתצאר וצ'יק. ממוא יצ'יק עליך. עדונוד פי גמיע מחאלך: נו) חתי' אן אל' אמראה אלדכ'צ'יה מנכס ואל' מדללה. אלתי לם תעוד קדמהא אן תצ'עהא עלי' אלארץ. מן אלדלאל ואלדכ'צ'יה. תשח עלי' זוגהא. ואבנהא ואבנתהא:

דיעיק לך שנאך: **הַרְרֵף הָאִישׁ הָרֶף בְּךָ וְהֶעֱנַג מְאֹד תִּרְעַע עֵינָיו בְּאָחָיו וּבְאִשְׁתּוֹ חִיקוּ וּבֵיתָר בָּנָיו אֲשֶׁר יוֹתִיר:** גוברא דרפיד בך. ודמפנק לחדא. תבאש עיניה באחיהי ובאתת קימיה. ובשאר בנוהי דישאר: **מִתַּת לְאֶחָד מֵהֶם מִבֶּשֶׂר בָּנָיו אֲשֶׁר יֹאכֵל מִבְּלֵי הַשְּׂאִיר-לוֹ כֹּל בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יִצִּיק**

לְךָ אִיבֶךָ בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ: מלמתן לחד מנהון. מבשר בנוהי דיכול. מדלא אשתאר ליה פולא. בצירא ובעקתא. דיעיק לך. שנאך **בְּכָל קְרוֹד: הַרְפֵּה בְּךָ וְהֶעֱנַגְהָ אֲשֶׁר לֹא-נִסְתָּה כַּף-רַגְלָהּ הֵצִיג עַל-הָאָרֶץ מֵהַתְּעַנֵּג וּמִרֶף תִּרְעַע עֵינָהּ בְּאִישׁ חִיקָה וּבְבִנָּהּ וּבְבִתָּהּ:** דרפיכא בך ודמפנקא. דלא נסיאת פרסת רגלה לאחתא על ארעא. ממפנקו ומרפיכו. תבאש עינה בגבר קימה. ובברה ובברתה:

— רס"י —

מתת לאחד מהם מבשר בניו אחיהם אשר יאכל. דבר אחר הרף בך הרחמני ורף הלבב. מרב רעבנותם. יתאכזרו ולא יתנו מבשר בנייהם השחוטים לבניהם הנותרים: **וּמִרְעַע עֵינָהּ בְּאִישׁ חִיקָה וּבְבִנָּהּ וּבְבִתָּהּ.** הגדולים:

כי הרף בך והענג. הוא הרף הוא הענג. לשון פנוק. ומהתענג ומרף מוכיח עליהם ששניהם אחד, אף על פי שהוא מפנק ודעתו קצה בדבר מאוס, ימתק לו לרעבונו בשר בניו ובנותיו עד כי תרע עינו בבניו הנותרים

תפסיר רס"ג

נו) ובמשימתהא אלסאקטה מנהא. ואגנתהא אלדי תרמי. פתנפרד בהם פתאכלהם. מן עוז אלפל פי אלסתר. בחצאר וציק. ממא יצייק עליך. עדווד פי מחאלך: נח) ואן לם תחפיץ ותעמל. גמיע פלאם הד'ה אלתוריה. אלמכתובה פי הד'ה אלספר. ותכיאף הד'ה אלסם אלפרים אלמהיוב. הו אללה רבך: נט) פיגעל אללה צרבאתך עגיבה. וצרבאת נסלך אלמד'כורין. צרבאת כבאר דאר'ה. ואמראץ' רדייה דאר'ה: ס) וירד עליך. גמיע

ובשליטה היוצת | מבין
רגליה ובבניה אשר תלד
כי-תאכלם בחסר-כל
בסתר במצור ובמצוק
אשר יציק לך איבך
בשעריך: ובזעיר בנהא. דיפקון
מנה. ובבנהא דתליד. ארי תיכלנון
בחסירות פולא בסתרא. בצירא
ובעקתא. דיציק לך. שנאך בקרוך:
אם-לא תשמר לעשות
את-כל-דברי התורה

הזאת הכתבים בספר הזה ליראה את-השם
הנכבד והנורא הזה את יהוה אלהיך: אם לא
תשר למעבד. ית כל פתגמי אוריתא הדא. דכתביבין בספרא הדין.
למדחל. ית שמא. יקירא ודחילא הדין. ית יי אלהך: טט) והפלא
יהוה את מכתך ואת מכות זרעך מכות
גדלת ונאמנות וחלים רעים ונאמנים: ויפריש יי
ית מחתך. וית מחת בנד. מחן רברבן ומהימן. ומכתשין בישין
ומהימנין: ס) והשיב בך את כל-מדונה מצרים

— רס"י —

ט) ובשליטה. בניה הקטנים. בכלן תהא אצלה מן הבשר. טט) והפלא ה' את מכתך. עינה צרה כשתאכל את האחד מלתן לאשר מפלאות ומבדלות משאר מכות: ונאמנות.

תפסיר רס"ג

אדוא מצר. אלדי חד'רתהא.
פתלזמד: סא) ואיציא כל מרץ'
וכל צרבה. מפא ליס הו
מפתוב. פי ספר הד'יה
אלתורייה. יסלטהא אללה
עליד. אלי' אן ינפד'ד:
סב) פתבקון רהט דו אחצא.
בעד מא כנתם. ככואכב
אלסמא כת'רה. אד' לם תקבל.
אמר אללה רבד: סג) פכפון
כמא קצד אללה בכם. אן יחסן

**אֲשֶׁר יִגְרַת מִפְּנֵיהֶם וּדְבָקוֹ
בָּךְ: וַיְתִיב בָּךְ. יֵת כָּל מִכְתָּשֵׁי מִצְרַיִם.
וְדַחֲלִיתָא מִן קִדְמִיהוֹן: וַיִּדְבְּקוֹן בָּךְ:
גַּם כָּל-חֲלוֹי וְכָל-מִכָּה
אֲשֶׁר לֹא כָתוּב בְּסֵפֶר
הַתּוֹרָה הַזֹּאת יַעֲלֶם יְהוָה
עֲלֶיךָ עַד הַשְּׂמִדָּךְ: אִף כָּל מְרַע
וְכָל מַחָא. דְּלֹא כְתִיבִין. בְּסֵפֶר אוֹרִיתָא
הַדָּא. יִיתִינוּן יי' עֲלֶיךָ עַד דְּתִשְׁתִּיעִי:**

**וְנִשְׁאַרְתֶּם בְּמַתִּי מְעַט תַּחַת אֲשֶׁר הֵייתֶם
כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרַב כִּי-לֹא שָׂמַעְתָּ בְּקוֹל
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: וְתִשְׁתַּאֲרוּן בְּעַם זְעִיר. חֲלָף דְּהוּיִתוּן. כְּכּוֹכְבֵי
שָׁמַיָא לִסְגִי. אַרִי לָא קִבִּילְתָּא. לְמִימְרָא דִּיִּי אֱלֹהֶיךָ: וְהָיָה
כַּאֲשֶׁר-שָׁשׁ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהִיטִיב אֶתְכֶם
וּלְהַרְבּוֹת אֶתְכֶם בֵּין יְשִׁישׁ יְהוָה עֲלֵיכֶם**

— רס"י —

שמתו במצרים לא אשים עליה, אין מראין
את האדם אלא בדבר שהוא יגור ממנו:
סא) יעלם. לשון עליה: סב) ונשארתם במתי
מעט תחת וגוי. מועטין חלף מרביץ: סג) בן
ישיש ה'. את אויביכם עליכם להאבד וגוי:

ליסרף לקים שליחותן: ס) אשר יגרת
מפניהם. מפני המכות, כשהיו ישראל רואים
מכות משנות הבאות על מצרים, היו יראים
מהם שלא יבואו גם עליהם, תדע, שכן פתיב
(שמות טו, כו) אם שמע וגוי כל המחלה אשר

זולק הדקדוק: סג) בן ישיש יי' עליכם. בגמ' פ"ק דמגלה הקשו ומי חדי קב"ה וכו', ותירצו
הוא אינו שש אבל אחרים משיש דלא כתיב ישוב. ותרגום שלנו וניקודו חולק על הגמ'
דמתרגמינן כן יחדי היו"ד והחי"ת בחירק:

תפסיר רס"ג

אליכם ואן יכת'רכם. כד'אך
 יקצד בפם. אן יבידכם ואן
 ינפד'כם. פתנדרסון ען אלבלה.
 אלד'י אנת דאכיל אליה
 לתחווה: (סד) ויבדדך אללה פי
 מא בין גמיע אלשעוב. מן טרף
 אל'ארץ' אלי' טרפהא. פתכ'דם
 ת'ם מעבודאת אכ'ר. מא לם
 תערפהא. אנת ואבאנד מן
 כ'שב וחגארה: (סה) ופי תלך
 אל'אמם לא תטמאן. ולא יכון
 קראא לקדמך. כל יגעל אללה
 לך ת'ם קלבא רגזא. ושכ'יץ
 אל'עיון וד'בול אלנפוס:

לְהַאֲבִיד אֶתְכֶם וּלְהַשְׁמִיד
 אֶתְכֶם וּנְסַחְתֶּם מֵעַל
 הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־אֵתָהּ בְּאֶ־
 שְׁמָהּ לְרִשְׁתָּהּ: וַיְהִי כִּמָּא דְחַדְי

יְיַ עֲלִיכוֹן. לְאִיטְבָא לְכוֹן וּלְאִסְגָּאָה
 יְתְכוֹן. כִּן יְחַדְי יְיַ עֲלִיכוֹן. לְאוֹבְדָא יְתְכוֹן
 וּלְשִׁיזָאָה יְתְכוֹן. וְתַטְלִטְלוֹן מֵעַל אַרְעָא.
 דְאֵת עֲלִיל לְתַמְן לְמִירְתָהּ:

וְהַפִּיעַךְ יִהְיֶה בְּכָל־

הָעַמִּים מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד־

קֵצֵה הָאָרֶץ וְעַבְדַּת שָׁם

אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יֹדְעַת אֶתָּה וְאֲבֹתֶיךָ

עֵין וְאָבִין: וַיְבַדְדֶנְךָ יְיַ בְּכָל עַמְמֵיָא. מְסִיפֵי אַרְעָא וְעַד סִיפֵי
 אַרְעָא. וְתַפְלַח תַּמְן לְעַמְמֵיָא פְלַחֵי טְעוֹתָא. דְלֹא יֹדְעַתָּא אֶת

וְאֲבֹהֶתְךָ אָעָא וְאֲבִנָא: וּבְגוֹיִם הָהֵם לֹא תִרְגִּיעַ

וְלֹא־יִהְיֶה מְנוּחַ לְכַף־רַגְלֶךָ וְנָתַן יְהוָה לְךָ שָׁם

לֵב רָגֹז וּכְלִיזוֹן עֵינַיִם וְדָאֲבוֹן נַפְשׁ: וּבַעַמְמֵיָא הָאֲנֹן

לֹא תִנּוּחַ. וְלֹא יְהִי מְנוּחַ לְפָרְסַת רַגְלֶךָ. וַיִּתֵּן יְיַ לְךָ תַּמְן לֵב דְחוּל:

— רש"י —

(ישעי כח, יז) וזאת המרגעה: לב רגז. לב
 חרד, כתרגומו דחל, כמו (שס יד, ט) שאול
 מתחת רגזה לך, (שמות טו, יז) שמעו עמם
 ירגזון, (שמואל ב' כג, ט) מוסדות השמים ירגזו:
 וכליזון עינים. מצפה לישועה ולא תבא:

ונסחתם. לשון עקירה וכן (משלי טו, כה) בית
 גאים יסח ה': סד ועבדת שם אלהים
 אחרים. כתרגומו, לא עבודת אלהות ממש,
 אלא מעלים מס וגולגליות לכומרי עבודה
 זרה: סכ לא תרגיע. לא תנוח, כמו

תפסיר רס"ג

(סו) ותכון תיאחד מעלוקה
 חד"אד. ותפזע לילא ונהארא.
 ולא תצאדק בתיאחד:
 (סז) תקול באלג'דאה יא
 ליתני אמסי. ותקול באלעשי
 יא ליתני אצבת. מן פזע
 קלבד אלד' תפזע. ומע רואיא
 עינאד אלד' תראה:
 (סח) וירדד אללה אלי תאל
 מצר פי ספן. עלי אלחאל
 אלד' קלת לך. לא תעוד אן
 תראה אבדאן. ותערצון
 הנאד לאלביע לאעדאיכם.
 עבידא ואמא וליס משתרי:

וְחֹשְׁכוֹת עֵינַיִן וּמִפְּחַת נֶפֶשׁ: סו וְהִי־
 חֵייד תְּלָאִים לְךָ מִנְגִיד
 וּפְחַדְתָּ לַיְלָה וַיּוֹמֶם וְלֹא
 תֵאֱמִין בְּחֵייד: ויהוֹן חֵיד. תֵּלֶן לְךָ
 מִקְבִּיל. ותְּהִי תְּוֹה בְּלִילִיא וּבִימְמָא. וְלֹא
 תְּהִימִין בְּחֵיד: סז בְּבִקֵר תֵּאמֵר
 מִי־יִתֵּן עָרֵב וּבְעָרֵב תֵּאמֵר
 מִי־יִתֵּן בִּקֵר מִפְּחַד לְבִבְךָ
 אֲשֶׁר תִּפְחַד וּמִמְרָאָה
 עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה: בְּצִפְרָא

תִּימֵר מִן יִתֵּן רַמְשָׁא. וּבְרַמְשָׁא תִימֵר מִן יִתֵּן צִפְרָא. מִתְּוֹהַת לְבִבְךָ
 דְּתְּהִי תְּוֹה. וּמִחִיזוֹ עֵינְךָ דְּתְּהִי חִזִּי: סח וְהֵשִׁיבְךָ יְהוָה |
 מְצָרִים בְּאַנְיֹת בְּדַרְךָ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי לְךָ
 לֹא־תִסְיֵף עוֹד לְרֵאתָה וְהִתְמַכְּרְתֶם שֵׁם
 לְאִיבֶיךָ לְעִבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת וְאִין קִנְיָה: וְיִתִּיבְנְךָ יי
 לְמְצָרִים בְּסַפִּינָן. בְּאוֹרְחָא דְאִמְרִית לְךָ. לֹא תוֹסִיף עוֹד לְמַחְזֶה.

— רס"י —

תמיד, וכל שעה מרובה קללתה משלפנייה:
 סח בְּאַנְיֹת. בספינות, בשביה: וְהִתְמַכְּרְתֶם
 שֵׁם לְאִיבֶיךָ. אתם מבקשים להיות נמכרים
 להם לעבדים ולשפחות: וְאִין קִנְיָה. כי יגורו
 עליך הרג וכליון: וְהִתְמַכְּרְתֶם. זלט"י
 איפוכוונדרי"ן וי"ש [ותמכרו עצמכם]. ולא יתכן
 לפרש וְהִתְמַכְּרְתֶם לשון ונמכרתם על ידי

סו חֵייד תְּלָאִים לְךָ. על הספק, כל ספק
 קרוי תלוי, שְׂמָא אַמּוֹת הַיּוֹם בְּחָרֵב הַבָּאָה
 עֲלֵינוּ. ורבותינו דרשו זה הלוקח תבואה מן
 השוק: וְלֹא תֵאֱמִין בְּחֵייד. זה הסומך על
 הפלטר: סז בְּבִקֵר תֵּאמֵר מִי יִתֵּן עָרֵב.
 ויהיה הערב שלאמש. וּבְעָרֵב תֵּאמֵר מִי
 יִתֵּן בִּקֵר. שלשחרית, שהצרות מתחזקות

תפסיר רס"ג

מת'להא. ולא תנצ'רון בעיונכם
 ולא תסמ'עון באד'אנכם. אלי
 יומנא הד'א: ד) וסיירתכם
 ארבעין סנה פי אלבר. לם תבל
 תיאבכם עליכם. ונעאלכם עלי
 ארגלכם: ה) וטעאמכם אלד'י
 אעתדתמוה לם תאכלוה.
 וכ'מר ומסכר לם תשרבו.
 פיקול לכם לפי תערפו.
 אני אללה רבכם: ו) חתי
 ואפיתם הד'א אלמוצע.
 וכ'רג סיחון מלך חשבון.
 ועוג מלך אלפת'נייה תלקאנא.
 לאלחרב פקתלנאהמא:

וְעֵינַיִם לְרֵאוֹת וְאַזְנַיִם
 לְשִׁמְעַ עַד הַיּוֹם הַזֶּה: וְלֹא
 יִהְיֶה לָכֵן לִבָּא לְמַדְעַ. וְעֵינַיִן לְמַחֲזִי
 וְאוֹדְנִין לְמִשְׁמַעַ עַד יוֹמָא הַדִּין:
 וְאוֹלָךְ אֶתְכֶם אַרְבַּעִים
 שָׁנָה בַּמִּדְבָּר לֹא־בְלוּ
 שְׁלֹמֹתֵיכֶם מֵעַלְיֶיכֶם וְנַעַלְךְ
 לֹא־בִלְתָּה מֵעַל רַגְלְךָ:
 וְדַבְרִית יִתְכוּן. אַרְבַּעִין שָׁנִין בַּמִּדְבָּרָא.
 לֹא בְּלִיאַת פְּסוּתְכוּן מִנְכוּן. וּמִסַּנְךְ לֹא
 עֲדוּ מֵעַל רַגְלְךָ: ה) לָחֶם לֹא

אֶכְלֹתֶם וַיִּזַּן וְשִׁכָּר לֹא שְׁתִּיתֶם לְמַעַן תִּדְעוּ כִּי
 אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: לַחֲמָא לֹא אֶכְלַתוּן. וְחִמְר חֲדַת וְעַתִּיק
 לֹא שְׁתִּיתוּן. בְּדִיל דְּתִדְעוּן. אֲרִי אָנָּא יי אֱלֹהֵכוּן: **מפעי** ו) וְתָבֵאוּ
 אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיַּצֵּא סִיחֹן מֶלֶךְ־חֲשִׁבוֹן
 וְעוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן לְקִרְאֹתֵנוּ לְמַלְחָמָה וַנִּכֶּם:

— רס"י —

נתנה. ושמח משה על הדבר, ועל זאת אמר
 להם היום הזה נהיית לעם וגוי (לעיל כז, ט),
 היום הזה הבנתי שאתם דבקים וחספצים
 במקום: ו**ותבאו אל המקום הזה**. עתה
 אתם רואים עצמכם בגדלה וכבוד, אל
 תבעטו במקום ואל ירום לבבכם, ושמרתם
 את דברי הברית הזאת. דבר אחר ולא נתן
 ה' לכם לב לדעת, שאין אדם עומד על סוף

את חסדי הקדוש ברוך הוא ולדבק בו: **עד
 היום הזה**. שמעתי שאותו היום שנתן משה
 ספר התורה לבני לוי, כמו שכתוב (לקמן לז, ט)
 ויתנה אל הכהנים בני לוי, באו כל ישראל
 לפני משה ואמרו לו, משה רבינו, אף אנו
 עמדתו בסיני וקבלנו את התורה ונתנה לנו,
 ומה אתה משליט את בני שבטך עליה,
 ויאמרו לנו יום מחר לא לכם נתנה לנו

תפסיר רס"ג

ז) פֶּאֶכֶדְנָא בְּלִדְהָמָא. תִּים
דְּפַעֲנָאָהָא נַחְלָה. לֹאֵל רֵאוּבֵן
וְאֵל גָּד. וְנִצַּף סַבֵּט מְנַשָּׁה:
ח) פֶּאֶחְפְּצִי גְמִיעַ פְּלָאֵם הִדְרֵא
אַלְעָהֶד. וְאַעֲמִלוּ בָּהּ. לְכִי
תַנְגָּחוּן. פִּי גְמִיעַ מָא תַצְנַעוּן:

וְאַתִּיתּוֹן לְאַתְרָא הִדִּין. וּנְפִק סִיחוּן
מִלְכָּא דְחֻשְׁבוֹן. וְעוּג מִלְכָּא דְמִתְנַן
לְקַדְמוֹתָנָא. לְאַגָּחָא קֶרְבָּא וּמְחִינְנוּן:
וְנִקַּח אֶת־אֲרָצָם וְנִתְּנָה
לְנַחְלָה לְרֵאוּבֵן וְלְגָדִי

וְלַחֲצֵי שַׁבַּט הַמְּנַשִּׁי: וְנִסִּיבְנָא
יַת אֲרַעְהוֹן. וְיִהְיֶנָּה לְאַחְסָנָא. לְשַׁבַּט רֵאוּבֵן וְלְשַׁבַּט גָּד. וּלְפִלְגוֹת
שַׁבָּט דְּמְנַשָּׁה: וְשִׁמְרֵתֶם אֶת־דְּבָרֵי הַבְּרִית
הַזֹּאת וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם לְמַעַן תִּשְׁכְּלוּ אֶת
כָּל־אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן: וְתִטְרוּן. יַת פִּתְגְּמֵי קִימָא הִדִּין. וְתַעֲבְדוּן

יְתִהוֹן. בְּדִיל דְּתַצְלַחוּן, יַת כָּל דְּתַעֲבְדוּן: פ פ פ

קִנְב פִּיסוּקִים סִימָן מַכְבֵּי

— רש"י —

דַּעְתּוֹ שְׁלֶרְבוּ וְחֻכְמַת מִשְׁנֵתוֹ עַד אַרְבַּעִים
שָׁנָה, וְלִפְיָכָּה לֹא הִקְפִּיד עֲלֵיכֶם הַמְּקוֹם
עַד הַיּוֹם הַזֶּה, אֲבָל מִכָּאן וְאֵלָּה יִקְפִּיד
וְלִפְיָכָּה (פְּסוּק ח) וְשִׁמְרֵתֶם אֶת דְּבָרֵי
הַבְּרִית הַזֹּאת וְגו':
חֲסֹלֶת פֶּרֶשֶׁת כִּי תִבְנֶה

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנִבְיָאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדְבָרֵיהֶם, הַנְּאֻמִּים בְּאֵמֶת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמִשְׁחַ עֲבָדוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנִבְיָאֵי, הָאֵמֶת וְהַצְּדִק: (אמ)

הַפְּטֵרָה דְהוּיָהּ כִּי תִבְנֶה

בישעיה סימן ס

קוּמִי אוּרִי כִּי־בָא אוֹרְךָ וּכְבוֹד יְהוָה עֲלֶיךָ זָרַח:
קוּמִי אַנְהֲרֵי יִרְשָׁלַם אֲרִי מְטָא, זְמַן פְּרָקְנִיד. וְיִקְרָא דִּינִי,

עלך יתגלי: ^ב כּי־הנה החשך יכסה־ארץ וערפל לאמים
ועליך יזרח יהוה וכבודו עליך יראה: ארי הא חשוכא, יחפי
ארעא. וקבלא, למלכותא. וביד, ישרי שכינתיה יי. ויקריה, עלך יתגלי:
^ג והלכו גוים לאורך ומלכים לנגה זרחך: ויהכון עממיא,
לניהוריד, ומלכיא, לקביל זיהוריד: ^ד שאי־סביב עיניך וראי
כלם נקבצו באור־לך בניך מרחוק יבאו ובנתיד על־עד
תאמנה: זקופי ירשלם סחור סחור עינד, וחזא. כל בני עם גלותיד,
מתפנשין ואַתן לגויד. בנד, מרחיק ייתון. ובנתך, על גססין יתנסבן:
^ה אז תראי ונהרת ופתד ורחב לבבך כּי־יהפך עליך
המון ים חיל גוים יבאו לך: בכין תחזון, ותנהרין. ותדחלין ויפתי
לביד, בדחלת חטאין. ארי אתחלף ליד, עותר מערבא. נכסי עממיא,
יתעלון לגויד: ^ו שפעת גמלים תכסוף בכרי מדין ועיפה
כלם משבא יבאו זהב ולבונה ישאו ותהלות יהוה
יבשרו: שירת ערבאי, תחפי סחרנד. הגני מדין, וחולד. בלהון, משבא
ייתון. דהב ולבונה, יהון טעינין. ודאתן עמהון בתשפחתא דיין, יהון
משתען: ^ז כל־צאן קדר יקבצו לך אילי נביות ישראלונך
יעלו על־רצון מזבחי ובית תפארת־י אפאר: כל ען ערבאי,
יתפנשן לגויד. דכרי נבט, ישמשניך. יתסקון לרעוא, על מדבחי. ובית
תשפחתי, אשבח: ^ח מי־אלה פעב תעופינה וכיונים אל־
ארבתיהם: מן אלין דאתן בגלאי פעננין קלילין, ולא לאתעכבא.
גלותא דישראל, דמתפנשין ואַתן לארעהון. הא כיונין, דתיבן לגו
שובביהון: ^ט כּי־לי | איים יקוון ואניות תרשיש בראשנה
להביא בניך מרחוק פספס וזהבם אתם לשם יהוה
אלהיך ולקדוש ישראל כּי פארך: ארי למימרי, נגון יסברון.

זולק הדקדוק: ^י שפעת. השי"ן געי (והשוא נע) גם בירושלמיים:

שמון המור (י) ישראלונך. מלעיל ועיקר הנעימה בתיו. והעולם טועים וקורין מלרע. וה"ה בחבירתה פס' י.

וּנְחַתִּי סְפִינֵי יַמָּא אִידָא פְּרָסָא קִלְעָהָ, בְּקַדְמִיתָא. לְאִיתָאָה בְּנָךְ,
מִרְחִיק. כְּסִפְהוֹן וְדִהֲבָהוֹן, עִמָּהוֹן. לְשִׁמָּא, דִּי אֱלֹהִיךָ. וְלִקְדִישָׁא
דְּיִשְׂרָאֵל, אָרִי שְׂבָחְךָ: ִ וּבְנֹו בְּנֵי־נֶכֶד חֲמַתִּיךָ וּמַלְכֵיהֶם
יִשְׂרָתוּנְךָ כִּי בְקֶצְפִי הִכִּיתִיךָ וּבְרָצוֹנִי רַחֲמַתִּיךָ: ִ וּבִנְוֹן בְּנֵי
עַמְמִיא, שׁוֹרְךָ. וּמַלְכֵיהוֹן, יִשְׁמִשְׁנִיד. אָרִי בְּרָגוֹן, אֱלֻקִּיתִיךָ. וּבִרְעוּתִי,
אַרְחִים עֲלֶיךָ: ִ וּפְתַחֹו שְׁעָרֶיךָ תַּמִּיד יוֹמָם וּלְיַלָּה לֹא
יִסְגְּרוּ לְהִבֵּיא אֵלֶיךָ חֵיל גּוֹיִם וּמַלְכֵיהֶם נְהוּגִים: ִ וְיִתְּפַתְחוּן
תַּרְעֵד, תְּדִירָא. יַיָּמָם וּלְיַלִּי, לֹא יִתְאַחֲדוּן. לֹא עֲלֵא לְגוּיךָ, נִכְסֵי עַמְמִיא:
וּמַלְכֵיהוֹן, זְקִיקִין: ִ כִּי־הֲגוֹי וְהַמְּמַלְכָּה אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹדוּךָ
יֵאבְדוּ וְהַגּוֹיִם חָרַב יַחֲרִבוּ: ִ אָרִי עִם וּמַלְכוּ. דְּלֹא יִפְלַחְנִיד יְרִשְׁלָם,
יִבְדוּן: ִ וְעַמְמִיא, אֲשֶׁתִּיצָאָה יִשְׁתִּיצוּן: ִ כְּכּוֹד הַלְּבָנוֹן אֵלֶיךָ
יָבוֹא בְּרוֹשׁ תְּדַהֵר וּתְאַשּׁוּר יַחַדוּ לְפָאֵר מְקוֹם מְקַדְשֵׁי
וּמְקוֹם רַגְלֵי אֲכַבְד: ִ יָקָר לְבָנוֹ, לְגוּיךָ יִתְעַל. בִּירְוֹן. מוֹרְנִין
וְאַשְׁכְּרַעִין, כְּחָדָא. לְשִׁבְחָא, אֲתֵר בֵּית מְקַדְשֵׁי. וְאַתֵּר בֵּית אֲשֶׁרִיוֹת
שְׂכִינְתִי, אֵינְקֵר: ִ וְהִלְכוּ אֵלֶיךָ שְׁחוֹחַ בְּנֵי מְעַנְיָךָ וְהִשְׁתַּחֲוּוּ
עַל־כַּפּוֹת רַגְלֶיךָ כָּל־מְנַאֲצֶיךָ וְקִרְאוּ לְךָ עִיר יְהוָה צִיּוֹן
קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: ִ וְיִהְיוּ לְגוּיךָ כְּפִיפִין, בְּנֵי מִשְׁעַבְדְּךָ. וְיִשְׁתַּחֲוּוּן,
לְמַבְעֵי מַנִּיד. עַל פְּרִסְתֵי רַגְלֶךָ, כָּל דְּהוּוּ מְרַגְזִין לִיד. וְיִקְרוּן לִיד, קִרְתָּא
דִּי צִיּוֹן דְּאֲתֵרְעֵי בֵּה, קְדִישָׁא דְּיִשְׂרָאֵל: ִ תַּחַת הַיּוֹתֵךָ עֲזוּבָה
וּשְׁנוּאָה וְאִין עוֹבֵר וּשְׂמַתִּיךָ לְגֵאוֹן עוֹלָם מְשׁוֹשׁ דְּדוֹר
וְדוֹר: ִ חֲלָף דְּהוּוֹת. שְׂבִיקָא וּמַטְלִטְלָא, וְלִית דְּעָדִי. וְאַשְׁוִינִיד, לִיקָר
עֲלָם. בֵּית דִּין, דֵּר וְדֵר: ִ וְיִנְקַת חֵלֶב גּוֹיִם וְשֵׁד מְלָכִים
תִּינְקִי וְיִדְעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מוֹשִׁיעֶךָ וְגֵאלְךָ אֲבִיר יַעֲקֹב:
וְתִסְבְּעִין, נִכְסֵי עַמְמִיא. וּבְבוֹת מַלְכֵיהוֹן, תַּתְּפַנְקִין. וְתִדְעִין. אָרִי אֲנָא יְיָ,
פְּרָקִיד. וּמִשִּׁזְבִּיד, תִּקִּיפָא דִיעֲקֹב: ִ תַּחַת הַנְּחֻשֶׁת אֲבִיא זָהָב

